

Αναφορά για τη Φτώχεια 2020

Η φτώχεια στην Ελλάδα της πανδημίας
είναι παντού παρούσα

Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας 2020

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	3
2. Τι είναι η φτώχεια; Πώς τη μετράμε; Ποιοι είναι οι ποσοτικοί δείκτες;	7
3. Η πραγματικότητα της Φτώχειας. Ποιες κοινωνικές ομάδες επηρεάζονται περισσότερο;	10
Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας και «κατώφλι κινδύνου φτώχειας»	10
Ακραία φτώχεια	13
Παιδική φτώχεια	13
Ψυχική υγεία.....	15
Φυλακισμένοι	16
Άστεγοι	17
Ρομά	20
Πρόσφυγες- Αιτούντες άσυλο	21
ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα	22
4. Κύριες προκλήσεις και προτεραιότητες.....	25
Κατοικία και φτώχεια	25
Πτωχευτικός νόμος και πρώτη κατοικία	26
Κατανάλωση	28
Εκκρεμείς συντάξεις	29
Υγεία	29
ΑΕΠ και ανεργία	31
Ανισότητες στην απώλεια μισθών	34
5. Καλές πρακτικές στην Ελλάδα (έρευνα)	35
6. Είναι η Κυβέρνηση υποστηρικτική;.....	36
7. Ποιος είναι ο ρόλος του Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας;	40
8. Θεματική έμφαση 2019/20: Εξελίξεις για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα	43
9. Βασικές προτάσεις (έρευνα)	44
10. Μαρτυρίες Ανθρώπων που Βιώνουν Φτώχεια	47
11. Στοιχεία της έρευνας	54

Η φτώχεια στην Ελλάδα έχει επιδεινωθεί εξαιτίας της πανδημίας Covid-19 σε έκταση που ακόμα δεν έχει διαπιστωθεί. Όλο και περισσότεροι άνθρωποι αγωνίζονται να επιβιώσουν.

1. Εισαγωγή

Στην Ελλάδα, οι άστεγοι δυστυχώς δεν υπάρχουν για το κράτος. Η προσφορά με ένα γεύμα την ημέρα ή μερικές κουβέρτες που διανέμονται από το δήμο ή κάποιες οργανώσεις και εθελοντές όταν βρέχει ή χιονίζει δεν βοηθά. Δυστυχώς, λυπάμαι που το λέω, υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που θα χάσουν τις δουλειές τους εξαιτίας του covid-19 και θα μείνουν άστεγοι. Αυτοί οι άνθρωποι πρέπει να έχουν ιατρική περίθαλψη και όχι τα κοινωνικά φαρμακεία που στήθηκαν για να τους βοηθήσουν, για άλλη μια φορά από τους ίδιους τους ανθρώπους. για άλλη μια φορά λόγω της ευαισθησίας αυτών που φέρνουν τα φάρμακα που δεν χρειάζονται πλέον. Το επίδομα που δίνει το κράτος στους άστεγους που υποφέρουν είναι επαίσχυντο. Πρέπει να υπάρχουν δομές στέγασης που επιδοτούνται από το κράτος. και σίγουρα όχι με ημερομηνία λήξης... Εφαρμόζεται τώρα ένα πρόγραμμα επανένταξης που δίνει ένα 80% του ενοικίου... για 18 μήνες. Τι γίνεται όμως μετά από αυτούς τους 18 μήνες; Εάν αυτός ο άνθρωπος είναι μεγαλύτερος σε ηλικία και δεν έχει σύνταξη. αν είναι μεγαλύτερος και δεν έχει ή δεν μπορεί να βρει δουλειά, αυτός ο άνθρωπος βγαίνει πίσω στους δρόμους. Και αυτός ο άνθρωπος πρέπει να περιμένει στους δρόμους για έναν ολόκληρο χρόνο για να μπορέσει να μπει ξανά σε κάποιο ξενώνα. Αυτό είναι άθλιο.

Είναι σαν να σου λένε...ξέρεις κάτι; Πήγαινε να αυτοκτονήσεις γιατί η ζωή σου δεν αξίζει τίποτα.

Δ.Π., άστεγη, 70 ετών, εργάζεται ως πωλήτρια του περιοδικού δρόμου Σχεδία.

Η Δ. έμεινε άστεγη στην οικονομική κρίση του 2010.

Το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας είναι ανεξάρτητος δευτεροβάθμιος φορέας με μέλη 34 οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που παρέχουν υποστήριξη σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Είναι μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας (European Antipoverty Network - EAPN). Στόχοι του EAPN είναι η μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων των ατόμων που βιώνουν φτώχεια. Το EAPN ζητά από τα μέλη του (Εθνικά Δίκτυα) να συντάσσουν ετήσιες αναφορές με σκοπό την ανάδειξη της έκτασης και των όψεων της φτώχειας στις χώρες τους και την άσκηση πίεσης προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να θεσπιστούν στρατηγικές, πολιτικές και μέτρα ένταξης.

Η παρούσα αναφορά είναι η δεύτερη που συντάσσει το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας. Η πρώτη αφορούσε το 2019 και κατέγραψε στατιστικά στοιχεία και τάσεις για τη φτώχεια καθώς και τα μέτρα που απαιτούντο για τη μείωσή της. Η αναφορά του 2020 περιλαμβάνει ποσοτικά στοιχεία αλλά και ποιοτικά, με καταγραφή και αξιοποίηση της εμπειρίας των οργανώσεων-μελών του Ελληνικού Δικτύου και άλλων κοινωνικών οργανώσεων.

Το 2020 καταγράφηκε ως χρονιά της πανδημίας covid-19 και ως τη χρονιά που αύξησε τον κίνδυνο της φτώχειας σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Σε διεθνές επίπεδο και παρά την υποχώρηση της ανάπτυξης σε όλο τον πλανήτη λόγω των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας, είδαμε οι πλουσιότεροι άνθρωποι να πλουτίζουν περαιτέρω και οι φτωχότεροι να ωθούνται προς μεγαλύτερη φτώχεια. Σε ένα τέτοιο παγκόσμιο πλαίσιο, όπου η πανδημία αποτέλεσε και ευκαιρία πλουτισμού για λίγους, οι κοινωνικές ανισότητες αμβλύθηκαν και οι φτωχότεροι επιβίωσαν οριακά.

Υπολογίζεται ότι λόγω της πανδημίας, 150 εκατομμύρια άνθρωποι θα εξωθηθούν σε ακραία φτώχεια, ανεβάζοντας στο 9,1 με 9,4% του παγκόσμιου πληθυσμού, το ποσοστό ακραίας φτώχειας (Παγκόσμια Τράπεζα)ⁱⁱ. Έκθεση του ΟΗΕ υπολογίζει ότι το 2021 θα διπλασιαστούν οι άνθρωποι των οποίων κινδυνεύει η ζωή τους από την πείνα: από 135 σε 265 εκατομμύρια.ⁱⁱⁱ Έκθεση του Διεθνούς Χρηματοπιστωτικού Ινστιτούτου (IIF) ανεβάζει το παγκόσμιο χρέος στο 365% του παγκόσμιου ΑΕΠ (υπερχρέωση 277 τρισεκατομμυρίων δολαρίων).^{iv} Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (International Labour Organization - ILO) υπολογίζει σε μισό δισεκατομμύριο τους ανθρώπους που θα οδηγηθούν σε συνθήκες φτώχειας λόγω απώλειας θέσεων εργασίας ή μείωσης των εισοδημάτων τους.^v

Η κατάσταση στην Ελλάδα δεν θα μπορούσε να είναι διαφορετική: Η ύφεση τρέχει με -10,5%^{vi} αλλά υπολογίζεται^{vii} ότι θα αυξηθεί με περαιτέρω μείωση του ΑΕΠ του 2020. Τα ιδιωτικά δάνεια και ληξιπρόθεσμα χρέη ξεπέρασαν τα 240 δισεκατομμύρια ευρώ και επικρέμεται πτώχευση των υπερχρεωμένων νοικοκυριών που αδυνατούν να πληρώσουν. Το δημόσιο χρέος έφθασε τα 338 δισεκατομμύρια ευρώ, ξεπερνώντας για πρώτη φορά το όριο του 200% του ΑΕΠ. Η ανεργία αυξήθηκε, τα εισοδήματα μειώθηκαν και οι κοινωνικά ή/και οικονομικά αποκλεισμένες ομάδες του πληθυσμού επιβίωσαν οριακά.

Για να τεκμηριώσουμε ποσοτικά την πορεία της φτώχειας, αξιοποιήσαμε τα στοιχεία της EUROSTAT και της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΛΣΤΑΤ), κυρίως για το 2019, τα οποία όμως περιγράφουν τις τάσεις σχετικά με τον κίνδυνο της φτώχειας κατά τη διάρκεια μιας χρονιάς που δεν είχαμε πανδημία. Συμπεριλάβαμε στοιχεία που δημοσιεύτηκαν το 2020 ή στις αρχές του 2021 από διάφορες πηγές και είναι ενδεικτικά της κατάστασης στη διάρκεια της πανδημίας. Τα ποσοτικά στοιχεία που σημειώνονται, συνδυάζονται με ποιοτικά στοιχεία για τις

φανερές και αφανείς όψεις της φτώχειας. Η συνεισφορά εδώ των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που υποστηρίζουν τον γενικό πληθυσμό, φτωχά νοικοκυριά ή κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες ήταν πολύτιμη. Οι οργανώσεις μάς μετέφεραν την εμπειρία τους μέσω ερωτηματολογίων και καταγραφής προσωπικών μαρτυριών ανθρώπων που βιώνουν φτώχεια. Στην έρευνα αυτή του Ελληνικού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας, που έγινε στο πλαίσιο της παρούσας αναφοράς, συμμετείχαν συνολικά 19 οργανώσεις.

Η επεξεργασία δευτερογενών στοιχείων δεν μπορεί να αποτυπώσει όλες τις διαστάσεις της φτώχειας και η παρούσα αναφορά μπορεί να δώσει μία ενδεικτική εικόνα. Η κοινωνική πραγματικότητα είναι πάντοτε διαφορετική από τους αριθμούς και τις στατιστικές. Μια επίμονη ματιά για το πώς ζουν και πώς νοιώθουν οι άνθρωποι γύρω μας, μπορεί να μας καθοδηγήσει στο να κατανοήσουμε το τι πραγματικά συμβαίνει.

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα ήταν 300 ευρώ και τη δεύτερη φορά που υπέβαλα αίτηση, μου είπαν ότι θα ήταν 215 ευρώ, γιατί λαμβάνω ένα μικρό επίδομα για το παιδί μου. Το παιδί μου σπουδάζει μόνο του για τις πανελλήνιες εξετάσεις χωρίς καμία βοήθεια. Όλα δυσλειτουργούν. Εδώ και 3 μήνες είπαν ότι θα παρέχουν φορητούς υπολογιστές σε εκείνα τα παιδιά που δεν έχουν, ενώ η πλατφόρμα για την σχετική εγγραφή δεν έχει ανοίξει ακόμη. Ευτυχώς, το παιδί μου πετάγεται στη γειτόνισσά μας, δόξα σοι ο θεός, η οποία βοηθά με όποιο τρόπο μπορεί.
Άνεργη μητέρα, μονογονέας - Action Aid Hellas

Η κατάσταση πριν και κατά τη διάρκεια της πανδημίας covid-19 (έρευνα του Ελληνικού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας) *

Μακροχρόνια ανεργία, έλλιψη ή καθόλου πρόσβαση σε υπηρεσίες και προγράμματα, χαμηλό εισόδημα, έλλειψη κατάλληλης στέγασης (διαμονή σε σχεδόν ερειπωμένα σπίτια, παλιές εγκαταστάσεις ή συνθήκες συνωστισμού), θέματα υγείας, επιβαρυσμένη ψυχολογική κατάσταση: Αυτά ήταν τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ωφελούμενοι των οργανώσεων που παρέχουν υπηρεσίες και στήριξη. Επιπλέον, η έλλειψη προσωπικού και πόρων για την παροχή αυτών ακριβώς των υπηρεσιών και η αδυναμία κάλυψης των αναγκών σε φάρμακα και είδη πρώτης ανάγκης είναι επακόλουθα της εμφάνισης του ιού και της αυξημένης ανάγκης του Εθνικού Συστήματος Υγείας και των συνεπειών της οικονομικής κρίσης των προηγούμενων ετών που οδήγησε στην απαξίωση του συστήματος αυτού.

Κοινωνικές ομάδες ήρθαν πρόσωπο με πρόσωπο με ανεπαρκείς ευκαιρίες στέγασης όπως πρώην κρατούμενοι μετά την αποφυλάκισή τους. Η ανεπαρκής σίτιση, η αδυναμία έκδοσης νομικών εγγράφων ή πρόσβασης στην Υπηρεσία Ασύλου έχουν επιπτώσεις σε μετανάστες, αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες και. Η αδυναμία να τα βγάλουν πέρα ή να ανταποκριθούν στις βασικές ανάγκες διαβίωσης, συνοδεύτηκε με τη δυσκολία στην πρόσβαση στην τυπική εκπαίδευση και τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες.

Η πρόσβαση στις υπηρεσίες οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών έχει καταστεί δύσκολη λόγω των περιοριστικών μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Δυνητικοί ωφελούμενοι δεν μπορούν να ολοκληρώσουν διαδικασίες για προνοιακές παροχές χωρίς βοήθεια. Τα επιδόματα δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης.

Συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, για παράδειγμα Ρομά και πρόσφυγες, ενδέχεται να μην έχουν επαρκή έγγραφα. Κατά συνέπεια, μπορεί να είναι δύσκολο να πηγαίνουν τα παιδιά τους σχολείο. Επειδή η μαθητική κάρτα κίνησης δεν είναι εύκολο να εκδοθεί, σε δύο σχολεία (Θράκη και Αθήνα) τα παιδιά δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν μαθήματα, καθιστώντας ακόμη πιο δύσκολη τη λήψη επιδομάτων καθώς αυτή συνδέεται με την υποχρεωτική παρακολούθηση των παιδιών στο σχολείο. Ακολούθως, εάν δεν υπάρχει πιστοποιητικό φοίτησης σε σχολείο ή συμβόλαιο ενοικίασης, μια οικογένεια δεν λαμβάνει επιδόματα (ΚΕΑ-ΕΕΕ, πολύτεκνης οικογένειας, πρόνοιας, ενοικίου). Οργανώσεις μας ανέφεραν ότι σε μερικές περιπτώσεις αυτό συνέβαλε σε εκβιασμούς ενοικιαστών εκ μέρους ιδιοκτητών και συνεχή αύξηση του ενοικίου.

Προβλήματα στις σχέσεις και τις κοινωνικές επαφές, ψυχιατρικά συμπτώματα και σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα, έμφυλη βία και κακοποίηση γυναικών, προβλήματα κατά την

επανάταξη στην αγορά εργασίας και κοινωνικό στίγμα και διακρίσεις έρχονται να συμπληρώσουν μια ήδη ζοφερή εικόνα.

Αντιμετωπίζουμε πολλές δυσκολίες ως μονογονεϊκή οικογένεια. Δεν θα μπορούσα ποτέ να φανταστώ ότι θα φτάναμε σε αυτό. Η διαδικασία για τη λήψη της επιδότησης θέρμανσης είναι απαράδεκτη. Το κτίριο στο οποίο ζούμε δεν έχει θέρμανση εδώ και 10 χρόνια. Οι υπεύθυνοι θα μπορούσαν να έχουν υπολογίσει τα πράγματα με τρόπο που θα μας επέτρεπε να λάβουμε επιδότηση για το λογαριασμό της ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε να μπορούμε να ζεσταθούμε έτσι τουλάχιστον. Υπάρχουν άνθρωποι που παγώνουν μέχρι θανάτου. Δεν θα μπορούσα ποτέ να φανταστώ ότι θα χρησιμοποιούσα κρύο νερό για να πλύνω τα χέρια μου ή να κάνω ντους μία φορά την εβδομάδα. Η φτώχεια είναι φοβερή.

Άνεργη μητέρα, μονογονέας - Action Aid Hellas

2. Τι είναι η φτώχεια; Πώς τη μετράμε; Ποιοι είναι οι ποσοτικοί δείκτες;

Όταν αναφερόμαστε στη φτώχεια στην Ελλάδα, εννοούμε κατά κύριο λόγο τη σχετική φτώχεια, δηλαδή τη σύγκριση του βιοτικού επιπέδου των ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Η σχετική φτώχεια ορίζεται με δύο τρόπους:

A) Με αναφορά στον **κίνδυνο φτώχειας**, όπου λαμβάνονται υπόψη μόνο εισοδηματικά κριτήρια. Ως κίνδυνος φτώχειας ορίζεται το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά των οποίων το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα είναι χαμηλότερο του 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος. Το διάμεσο εισόδημα είναι το εισόδημα του διάμεσου ατόμου, εκείνου δηλαδή που βρίσκεται ακριβώς στο μέσο της εισοδηματικής κατανομής.

B) Με αναφορά στον **κίνδυνο φτώχειας** ή/και **κοινωνικού αποκλεισμού**. Εδώ συνυπολογίζονται 3 δείκτες: εκτός από την εισοδηματική ένδεια, λαμβάνεται υπόψη η πρόσβαση σε 9 βασικά αγαθά (δείκτης SMD-Severe Material Deprivation)^{viii} και η ένταση εργασίας του νοικοκυριού. Εν προκειμένω, η Eurostat και η ΕΛΣΤΑΤ χρησιμοποιούν τον μεικτό δείκτη AROPE (Persons Living At Risk of Poverty or Social Exclusion - άτομα σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού), ο οποίος καταγράφει μεγαλύτερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας. Ο δείκτης AROPE αξιοποιείται και για την αξιολόγηση του προγράμματος **Ευρώπη 2020**, το οποίο το 2013 είχε θέσει ως στόχο να μειωθούν κατά 20 εκατομμύρια τα άτομα που βρίσκονται ή κινδυνεύουν να βρεθούν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού μέχρι το 2020.

Ο δείκτης SMD (Severe Material Deprivation) μετρά την οικονομική αδυναμία σε 9 βασικά υλικά αγαθά: 1) πληρωμή ενοικίων, λογαριασμών και δόσεων δανείων ή αγορών, 2) διακοπές τουλάχιστον μία εβδομάδα το χρόνο, 3) διατροφή με κρέας, κοτόπουλο, ψάρι ή λαχανικά ίσης

θρεπτικής αξίας κάθε δεύτερη μέρα, 4) διαχείριση έκτακτων αναγκών ύψους περίπου 380 ευρώ, 5) σταθερό ή κινητό τηλέφωνο, 6) έγχρωμη τηλεόραση, 7) πλυντήριο, 8) ιδιόκτητο ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο και 9) πρόσβαση σε θέρμανση. Η έλλειψη τεσσάρων από τα 9 αυτά αγαθά δηλώνει ότι το άτομο ζει σε συνθήκες υλικής στέρησης.

Η υλική στέρηση αγαθών για το 2019 εκτιμάται στο **16,2%** και είναι βελτιωμένη σε σχέση με το 2018 (16,7%) και τις προηγούμενες χρονιές εφαρμογής των Μνημονίων^{ix}. Από το 2012 έως και το 2017, η στέρηση ήταν εντονότερη και αφορούσε το 19,5% του συνολικού πληθυσμού. Το 2012 το ποσοστό αυτό ήταν 19,5%, το 2013 ήταν 20,3%, το 2014, 21,5%, το 2015, 22,2%, το 2016 και 21,1% το 2017. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν αντιμετωπίζει μόνο ο φτωχός πληθυσμός υλικές στερήσεις αλλά όλο και ένα αυξανόμενο ποσοστό μη φτωχού πληθυσμού.

Για την τελική διαμόρφωση του δείκτη AROPE λαμβάνεται υπόψη και η υποαπασχόληση, η διαβίωση δηλαδή σε νοικοκυριά χαμηλής έντασης εργασίας. Έτσι λαμβάνεται υπόψη και ο χρόνος εργασίας των οικονομικά ενεργών μελών του νοικοκυριού, πόσοι δηλαδή εργάζονται και για πόσο χρονικό διάστημα. Το 2019, το **15,6%** των ατόμων ηλικίας 18-59 ετών ζούσαν σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας.

Από το 2005 έως το 2010, η σχετική φτώχεια στην Ελλάδα παρουσίασε τάσεις μείωσης. Το 2010 τα άτομα που ζούσαν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού ανήρθαν στο 27,7% του συνολικού πληθυσμού. Το ποσοστό αυτό άρχισε να αυξάνεται δραματικά μετά το 2011, αντανακλώντας τις συνθήκες της εξελισσόμενης οικονομικής κρίσης, φτάνοντας στο 36% το 2014. Ακολούθησε μία ελαφρά μείωση: 35,7% το 2015, 35,6% το 2016, 34,8% το 2017, 31,8% το 2018 και **30,0%** το **2019**, σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών της ΕΛΣΤΑΤ, με έτος αναφοράς εισοδήματος το 2018^x.

Είναι ωστόσο εντυπωσιακό ότι ολόκληρη τη δεκαετία που πέρασε, με βάση τα επίσημα στοιχεία, το ένα τρίτο περίπου του συνολικού πληθυσμού επιβίωσε σε συνθήκες κινδύνου φτώχειας ή αποκλεισμού. Αυτό υποδηλώνει ότι η φτώχεια ήταν σταθερό πρόβλημα για μεγάλο μέρος του πληθυσμού και ότι άρχισε να υποχωρεί μόλις τα έτη 2017-2019. Τα επίσημα στοιχεία για το 2020 όπου σημειώθηκε μεγάλη μείωση εισοδημάτων, δεν είχαν ανακοινωθεί το διάστημα σύνθεσης της παρούσας αναφοράς.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ:

- Η σύγκριση των τριών δεικτών που προαναφέραμε, δείχνει ότι το **17,9%** του πληθυσμού βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας, το **16,2%** στερείται βασικών αγαθών και το **15,6%** ατόμων 0-59 ετών ζει σε νοικοκυριά με χαμηλή απασχόληση. Η αναλογική σύνθεση των τριών δεικτών δίνει ένα ποσοστό **30,0%** στον συνολικό πληθυσμό και, κατά αναλογία, **3.162.000** ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή/και κοινωνικό αποκλεισμό.

- Ο κίνδυνος φτώχειας ή αποκλεισμού ατόμων 18-64 ετών είναι υψηλότερος για αλλοδαπούς (**53,7%**) σε σχέση με Έλληνες (**31,4%**). Από τους αλλοδαπούς, το 53,7% γεννήθηκε σε άλλη χώρα ενώ το 30,9% γεννήθηκε και διαμένει στην Ελλάδα.
- Το 17,9% του γενικού πληθυσμού δεν έχει ικανοποιητική θέρμανση. Το ποσοστό αυτό είναι 34,1% στα φτωχά νοικοκυριά.
- Το 27% των νοικοκυριών έχει σοβαρές ελλείψεις στην κύρια κατοικία ή εκκρεμείς οικονομικές υποχρεώσεις (δάνειο, υποθήκη).
- Το 28,7% του πληθυσμού ζει σε κατοικία με στενότητα χώρου. Το ποσοστό αυτό αφορά κατά 45,7% φτωχό πληθυσμό και κατά 25,0% μη φτωχό πληθυσμό.
- Με βάση το συνολικό μηνιαίο ή εβδομαδιαίο εισόδημα, το 58,6% των φτωχών νοικοκυριών έχει δυσκολία στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών και μεγάλη δυσκολία στην κάλυψη των συνήθων αναγκών.
- Το 73% των φτωχών νοικοκυριών και το 42,2% των μη φτωχών, δηλώνουν αδυναμία κάλυψης εκτάκτων δαπανών ύψους 380 ευρώ το μήνα (όσο περίπου το μηνιαίο ισοδύναμο εισόδημα στο ετήσιο κατώφλι της φτώχειας).
- Το 45,4% των νοικοκυριών δυσκολεύεται να πληρώνει δόσεις καταναλωτικού δανείου για αγορά αγαθών ή υπηρεσιών.
- Το 37,7% των φτωχών νοικοκυριών στερείται της κατάλληλης διατροφής (κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας κάθε δεύτερη μέρα).
- Το 5,4% του πληθυσμού δεν διαθέτει σύνδεση στο διαδίκτυο για οικιακή χρήση. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τον φτωχό πληθυσμό είναι 15,3% και για τον μη φτωχό 3,3%. (Αυτό είχε συγκεκριμένες συνέπειες στην παρακολούθηση μέσω τηλεκπαίδευσης του σχολικού προγράμματος την περίοδο της πανδημίας).

Κατά την προγραμματισμένη επίσκεψη της για τις υπηρεσίες καθαριότητας της ίδιας και των παιδιών της αιτήθηκε ραντεβού με την Κοινωνική Υπηρεσία. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης, ανέφερε πως δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στη "νέα συνθήκη" της τηλεκπαίδευσης, καθώς δεν έχει δωρεάν ίντερνετ (wifi) και στο κινητό της δεν έχει μονάδες για να μπορέσουν να παιδιά της να παρακολουθούν καθημερινά τα μαθήματά τους.

Η ίδια φανερά προβληματισμένη τόνισε πως θα ήθελε να χρησιμοποιεί το internet corner για κάποιες ώρες την ημέρα. Όταν ενημερώθηκε πως δεν λειτουργούσε εκείνο το διάστημα λόγω των περιοριστικών μέτρων, ζήτησε να μπορεί να έχει ελεύθερη είσοδο για κάποιες ώρες και να χρησιμοποιεί το wifi του ΑΚΗΑ μπαίνοντας από το κινητό της.

Καταγραφή ωφελούμενης του Ανοικτού Κέντρου Ημέρας Αστέγων της Αθήνας της PRAKSIS

3. Η πραγματικότητα της Φτώχειας. Ποιες κοινωνικές ομάδες επηρεάζονται περισσότερο;

Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας και «κατώφλι κινδύνου φτώχειας»

Ως κίνδυνος φτώχειας ορίζεται το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με συνολικό διαθέσιμο εισόδημα χαμηλότερο του 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος. Αυτό διαφέρει ανά νοικοκυριό και ορίζεται κάθε χρόνο ανάλογα με την εξέλιξη των κατώτερων και ανώτερων εισοδημάτων στη χώρα.

Το ετήσιο εισόδημα για το 2019 ενός ενήλικου ατόμου που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας, το λεγόμενο «κατώφλι της φτώχειας» ήταν **4.917** ευρώ ενώ για μια οικογένεια (ένα νοικοκυριό με δύο ενήλικα άτομα και δύο παιδιά κάτω των 14 ετών) εκτιμήθηκε σε **10.326** ευρώ. Σε σύγκριση με το 2018, τα ποσά ήταν 4.718 ευρώ και 9.908 ευρώ αντίστοιχα. Σε σύγκριση με το 2012, τα αντίστοιχα ποσά ήταν 5.708 ευρώ και 11.986 ευρώ, ενδεικτικά ενός υψηλότερου ισοδύναμου διάμεσου εισοδήματος τότε.

Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, με βάση τα εισοδηματικά κριτήρια, το **2019** το **17,9%** του συνολικού πληθυσμού ήταν σε κίνδυνο φτώχειας. Ενδεικτικά, ο δείκτης αυτός ήταν 19,6% το 2005 και αυξάνονταν κάθε χρόνο μέχρι το 2012-2013 που εκτιμήθηκε σε 23,1%. Από τότε έχουμε μείωση κάθε χρόνο για να φθάσουμε το 2019 στο 17,9%. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δηλ. χωρίς να υπολογίζονται στο συνολικό εισόδημα οι συντάξεις και τα επιδόματα) φθάνει το **48,4%** το 2013. Αν περιληφθούν και οι συντάξεις, το ποσοστό πέφτει στο **23,2%** και αν συμπεριληφθούν τα ποικίλα επιδόματα (οικογενειακά επιδόματα, ανεργίας, αναπηρίας κ.λπ.), πέφτει στο **17,9%**. Επομένως, χωρίς τις

συντάξεις, ο κίνδυνος φτώχειας θα ήταν κατά **25,2%** μεγαλύτερος και χωρίς τα επιδόματα κατά **5,3%**. Με τα στοιχεία αυτά, αντιλαμβανόμαστε ότι τα επιδόματα και οι συντάξεις μειώνουν κατά **30,5%** μονάδες τον κίνδυνο φτώχειας.

Την παραπάνω έρευνα εννοεί; Αν ναι, τότε: Σε αυτή την έρευνα αντιπροσωπεύονται σε μικρό βαθμό οι πληθυσμιακές ομάδες που κατά τεκμήριο είναι φτωχές, όπως Ρομά, μετανάστες, πρόσφυγες, άστεγοι, άτομα σε ιδρύματα και γενικότερα άτομα με μη σταθερή διαμονή ή εκτός των υπό διερεύνηση νοικοκυριών. Επομένως η πραγματική καταγραφή της εισοδηματικής φτώχειας υπολείπεται της αναφερόμενης.

Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ:

- Με βάση μόνο το εισόδημα, τα νοικοκυριά σε κίνδυνο φτώχειας είναι **698.454**, σε σύνολο **4.123.242** και τα μέλη τους **1.181.600** σε συνολικό πληθυσμό **10.534.857**.
- Σε σύγκριση με τους ανέργους και τους οικονομικά μη ενεργούς, οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν μικρότερο κίνδυνο φτώχειας. Στους ανέργους ο κίνδυνος φτώχειας ήταν **44,9%** (39,3% για τις γυναίκες και 51,3% για τους άνδρες), στους οικονομικά ανενεργούς **22%**, στους συνταξιούχους **8,9%** ενώ στους εργαζόμενους **10,2%**. Ο κίνδυνος φτώχειας για τους εργαζόμενους μερικής απασχόλησης είναι περίπου διπλάσιος (**20,9%**). Τα στοιχεία επομένως δείχνουν ότι ο κίνδυνος φτώχειας δεν αγγίζει μόνο τον πληθυσμό που βρίσκεται εκτός αγοράς εργασίας. Το φαινόμενο των «εργαζόμενων φτωχών», που αν και εργάζονται, τα εισοδήματά τους δεν επαρκούν να καλύψουν τις ανάγκες τους, έχει ενταθεί.
- Το επίπεδο της εκπαίδευσης μειώνει τον κίνδυνο φτώχειας: Το ποσοστό είναι **22,7%** για όσους έχουν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και το γυμνάσιο, **18%** για όσους ολοκλήρωσαν λύκειο και την μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση και **7,7%** για την τριτοβάθμια.
- Σχετικά με τη γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, το μικρότερο ποσοστό είχε η Αττική (**13,7%**), τα Ιόνια νησιά (13,9%), η Κρήτη (15,2%) και το Νότιο Αιγαίο (16,9%) ενώ το μεγαλύτερο η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (**24,3%**), η Δυτική Ελλάδα (23,8%), η Δυτική Μακεδονία (21,6%) και το Βόρειο Αιγαίο (20,7%).

Μια εικόνα του κινδύνου φτώχειας, με βάση το εισόδημα, μπορούμε να πάρουμε και από επεξεργασίες στοιχείων που αφορούν τις φορολογικές δηλώσεις του 2019 (Στοιχεία ΑΑΔΕ - Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων)^{xi}. Αν και οι φορολογικές δηλώσεις δεν αποτυπώνουν τα ακριβή εισοδήματα, ενδεικτικά αναφέρεται ότι:

- Από τις 6.469.044 φορολογικές δηλώσεις φυσικών προσώπων του 2019, στις **639.860** δηλώθηκε μηδενικό εισόδημα, δηλ. σχεδόν το 10% (κυρίως φοιτητές και άνεργοι).

Επίσης, **1.357.165** πολίτες (περίπου το 20% των φορολογουμένων) δήλωσαν εισόδημα έως **1.000 ευρώ**.

- Οι δηλώσεις με ετήσιο εισόδημα κάτω των 1.000 ευρώ (περίπου 83 ευρώ το μήνα) μας δείχνουν ότι δύο στους δέκα φορολογούμενους επιβιώνουν με ποσά κατώτερα του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) των 200 ευρώ, το οποίο μπορεί και να μην λαμβάνουν. Επομένως βρίσκονται κάτω από το κατώφλι της φτώχειας των 4.197 ευρώ και αδυνατούν να καλύψουν βασικές ανάγκες.
- Έξι στις 10 φορολογικές δηλώσεις (το 58,9%) ενσωματώνουν εισοδήματα έως 10.000 ευρώ.

Σχετικά με την πρόσβαση στις υπηρεσίες

Το 2020 ήταν για μένα η χειρότερη χρονιά της ζωής μου οικονομικά... Δεν μπορούσα να βρω δουλειά, ούτε καν ως υπηρέτρια στα σπίτια, να βοηθάω ανθρώπους ή ακόμα και να καθαρίζω. Δεν θα μιλήσω καν για δουλειά γραφείου ή δουλειά σε καταστήματα, κάτι που είναι αδύνατο να βρεθεί.

Όσον αφορά τις κοινωνικές παροχές, ήταν δύσκολα. Για παράδειγμα, ήθελα να πάω στο ΟΑΕΔ και λόγω του κλεισίματος ή των άλλων μέτρων που λήφθηκαν λόγω του ιού, έπρεπε να κλείσω ραντεβού, το οποίο δεν έγινε ποτέ και έπρεπε να το τακτοποιήσω αυτό στο διαδίκτυο, που δεν μπορώ να κάνω γιατί ο υπολογιστής μου δεν είναι αρκετά καλός.

Τα φάρμακά μου ήταν αδύνατο να συνταγογραφηθούν επειδή έπρεπε να κλείσω ραντεβού, που ήταν επίσης δυόμισι έως τρεις μήνες στη λίστα αναμονής, πράγμα δύσκολο. Και πάλι, ήταν δύσκολο ακόμη και να πάω στο δήμο, όπου επρόκειτο να γίνει μια συνάντηση· έπρεπε να είχα κλείσει ραντεβού, το οποίο έπαιρνε επίσης πολύ καιρό. Για να σας πω την αλήθεια, ήμουν εξαντλημένη με αυτήν τη συμπεριφορά· με έκανε να μην θέλω να βγω από το σπίτι.

Άνεργη, θύμα της πυρκαγιάς στο Μάτι, ωφελούμενη προγράμματος σίτισης

Ακραία φτώχεια

Με βάση την κάλυψη ελάχιστων αναγκών ή των ελάχιστων προϋπολογισμών επιβίωσης των νοικοκυριών, δημιουργήθηκαν επιπλέον δείκτες που καθορίζουν την φτώχεια. Με τον τρόπο αυτό επιχειρήθηκε να ορισθεί η απόλυτη διάσταση της φτώχειας (αποκαλούμενη επίσης «ακραία φτώχεια»): το μηνιαίο κόστος ενός «καλαθιού» προϊόντων και υπηρεσιών, χωρίς το οποίο ένα νοικοκυριό δεν μπορεί να επιβιώσει. Αυτό το «καλάθι» αντιστοιχεί στις ελάχιστες ανάγκες διαβίωσης, ενώ η αξία του διαφέρει ανάλογα με το μέγεθος και τη σύνθεση του νοικοκυριού και αν τα μέλη ζουν σε ιδιόκτητη κατοικία ή πληρώνουν ενοίκια ή στεγαστικά δάνεια.

Σύμφωνα με σχετική έρευνα του Ινστιτούτου DiaNEOsis^{xiii} που έγινε και με υπολογισμούς βάσει του μοντέλου EUROMODE, το ποσοστό ακραίας φτώχειας στην Ελλάδα το 2016 ήταν περίπου το 13,6% του πληθυσμού. Το 2009 ο δείκτης βρισκόταν μόλις στο 2,2%, το 2011 ανέβηκε στο 8,9%, το 2012 ήταν 14,3%, το 2013, στη μέση της οικονομικής κρίσης, 17,1%, το 2014 ήταν 15,7%, το 2015 περίπου 15%, για να μειωθεί περαιτέρω το 2016. Για τα επόμενα έτη (2017-2020), δεν υπάρχει ακριβής εκτίμηση.

Παρόλα αυτά εκτιμάται ότι **1.488.714** Έλληνες ζουν σε ακραία φτώχεια^{xiii}. Από αυτούς, το 68,5% είναι άνεργοι, το 20,6% αυτοαπασχολούμενοι, το 2,9% συνταξιούχοι και το 0,6% υπάλληλοι Δημοσίου-ΔΕΚΟ-Τραπεζών. Το 15,4% αφορά παιδιά 0-17 ετών, το 22,6% νέους 18-29 ετών, το 14,2% άτομα ηλικίας 30-44, το 15,4% 45-64 και το 2,4% τους άνω των 65 ετών.

Παιδική φτώχεια

Το επίσημο ποσοστό της παιδικής φτώχειας είναι 21,1% σύμφωνα με την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2019 (Περίοδος αναφοράς εισοδήματος: Έτος 2018) που δημοσιεύτηκε από την ΕΛΣΤΑΤ το 2020. Επομένως, *ένα στα πέντε παιδιά* (0-17 ετών) ζει σε νοικοκυριό με κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Η Ελλάδα κατατάσσεται τρίτη από το τέλος στην παιδική φτώχεια στην Ε.Ε., μαζί με την Ρουμανία και τη Βουλγαρία. Ο αντίστοιχος ευρωπαϊκός μέσος όρος είναι *ένα στα τέσσερα παιδιά*.

Παιδιά που διαβιούν σε κλειστές δομές-ιδρύματα, οικογένειες Ρομά, πρόσφυγες, μετανάστες, μονογονεϊκές οικογένειες, άτομα με αναπηρία ή χωρίς γονική φροντίδα, έχουν ανάγκη εξειδικευμένης υποστήριξης. Η υπολειτουργία των υπηρεσιών πρόνοιας λόγω της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων δεν επέτρεψε προόδους το 2020. Ήταν ωστόσο σημαντική η

συνέχιση της χορήγησης του μηνιαίου επιδόματος παιδιού σε φτωχές και μη φτωχές οικογένειες με εισοδηματικά κριτήρια.

Το 2020 υπήρξε στην Ελλάδα μεγάλο ζήτημα με τους ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες άσυλο. Είναι μία κοινωνική ομάδα με πολλαπλές ευαλωτότητες. Από τους 4.229 ασυνόδευτους που είχαν καταγραφεί μέχρι τον Νοέμβριο του 2020, οι 1.137 ήταν άστεγοι ή βρίσκονταν σε επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης, οι 115 σε μέτριες συνθήκες σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και 36 σε προστατευτική φύλαξη (ουσιαστικά κράτηση) που λόγω πανδημίας μπορεί να διήρκεσε έως και 100 ημέρες^{xiv}. Η απουσία ενταξιακών προγραμμάτων, οι δυσκολίες στην πρόσβαση σε υγεία και εκπαίδευση, η έλλειψη πρωτοκόλλων και διαδικασιών εντείνουν την ευαλωτότητα αυτής της ομάδας και την οδηγούν νομοτελειακά σε ακραία φτώχεια. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου και η τροποποίηση της διαδικασίας ασύλου έχει οδηγήσει σε πολλές απορριπτικές αποφάσεις, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας «αόρατος» πληθυσμός ατόμων χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ή σε διαδικασία απέλασης. Η κατάσταση δεν είναι καλύτερη για τους ανήλικους που έχουν αναγνωριστεί ως πρόσφυγες αφού η ένταξη δεν είναι μέσα στην καθημερινότητα της κρατικής μέριμνας.

Παιδιά με προσφυγικό προφίλ που φιλοξενήθηκαν με τις οικογένειές τους στα νησιά και σε διάφορες δομές ανά την Ελλάδα αποκλείστηκαν από την εκπαίδευση. Ενδεικτικά, από τα 305 παιδιά στα Διαβατά Θεσσαλονίκης πήγαν σχολείο τα 35, στη Ριτσώνα Βοιωτίας από τα 1.017 τα 50 και στον Ελαιώνα Θήβας από τα 609 παιδιά μόλις τα 22^{xv}.

Η έλλειψη προσωπικού, η ανασφάλεια και ο φόβος προσβολής από τον κορωνοϊό και οδήγησε σε επιβολή ακραίων μέτρων περιορισμού ψυχικά ασθενών σε κλινικές, δημόσια ψυχιατρικά νοσοκομεία και δομές φιλοξενίας. Η απαγόρευση επισκεπτηρίου, εξωτερικών προμηθειών, εξόδου, προαυλισμού ή άσκησης, η απομόνωση, οι «κλειστές πόρτες», η στέρηση κινητών τηλεφώνων και κοινωνικών επαφών αποτέλεσαν παραβίαση των δικαιωμάτων των ψυχασθενών. Έξη στα δέκα οικοτροφεία ή προστατευόμενα διαμερίσματα δεν παρείχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο για βιντεοκλήσεις με οικείους. Παρόμοια προβλήματα απομόνωσης και αποκλεισμών υπήρξαν σε δομές φιλοξενίας υπερηλίκων με ή χωρίς ψυχογηριατρικά προβλήματα (όπως ιδιωτικά ή εκκλησιαστικά γηροκομεία).

Άστεγοι με προβλήματα ψυχικής υγείας ή με διπλές διαγνώσεις συνέχισαν να διαβιούν στο δρόμο μέσα στην πανδημία διότι δεν υπάρχουν ξενώνες προσωρινής φιλοξενίας αστέγων που να τους δέχονται.

Ο φόβος για το σήμερα και το άγχος για το αύριο επιδείνωσαν την ψυχική υγεία του γενικού πληθυσμού. Η κατανάλωση ψυχοφαρμάκων αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της πανδημίας^{xvi}. Οι επιπτώσεις στα παιδιά και τους εφήβους, που βίωσαν εντονότερα την έλλειψη του σχολείου, των φίλων και την κοινωνική απομόνωση, ήταν μεγαλύτερες. Η Τηλεφωνική Γραμμή Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης 10306 δέχθηκε περισσότερες από 100.000 κλήσεις, από τις 4/4/2020 έως και τον Νοέμβριο 2020, με το 50% των καλούντων να έρχονται πρώτη φορά σε επαφή με υπηρεσίες ψυχικής υγείας^{xvii}.

Πρώτον, επηρέασε την πορεία της ψυχολογικής υποστήριξης που έχω λάβει, επειδή ξέρω ότι αν δεν ήταν για το COVID-19, δεν θα χρειαζόταν τόσο πολύς χρόνος για να κλείσω ραντεβού με ψυχίατρο ή ψυχολόγο. Τα φάρμακά μου έχουν πλέον τελειώσει. Πρέπει να περιμένω μία ή δύο εβδομάδες πριν δω έναν γιατρό, προτού μπορέσουν να μου συνταγογραφήσουν φάρμακο. Επίσης, το 2020, δούλεψα μόνο 2 μήνες και πληρώθηκα λιγότερο, λόγω του COVID-19 και του τρόπου που μας έπληξε. Τώρα, φοβάμαι να επιστρέψω στη δουλειά μου γιατί ξέρω πόσο δύσκολα είναι τα πράγματα τώρα σε όλο τον κόσμο. Το να κάθομαι σπίτι όλη την εβδομάδα, όλο το μήνα, δεν κάνει καλό στην ψυχολογία μου.

Μερικές φορές έχω επίσης οξύ πόνο όταν κάθομαι, ξαπλώνω. Πόνο στην πλάτη, πόνο στις αρθρώσεις και σοβαρό πονοκέφαλο. Ελπίζω ακόμα αλλά δεν ξέρω αν θα απολυθώ ή όχι. Πολλοί άνθρωποι έχουν χάσει τις δουλειές τους. Δεν ξέρω αν πρόκειται να λάβω υποστήριξη από την κυβέρνηση εάν είμαι άνεργος όταν τελειώσει η καραντίνα και αυτό

με ανησυχεί. Έχει επίσης επηρεάσει τη γυναίκα μου. Δεν είχε δουλειά για πάνω από έξι μήνες τώρα και αυτό ήταν ψυχολογικό βάρος γι' αυτήν. Είναι δύσκολο να επιβιώσουμε επειδή πρέπει να πληρώνουμε και λογαριασμούς και το ενοίκιο, οπότε είναι πολύ δύσκολο για εμάς.

ΑΡΣΙΣ

Φυλακισμένοι

Ο μεγάλος συνωστισμός κρατουμένων σε ασφυκτικά υπερπλήρεις φυλακές, ο πλήρης περιορισμός, η έλλειψη τεστ και η ανυπαρξία μέτρων πλην της απομόνωσης, οδήγησαν σε καταγραφή κρουσμάτων (αλλά και θανάτους) στα 16 από τα 34 καταστήματα κράτησης^{xviii}. Την έλλειψη μέτρων κατάγγειλαν οι ίδιοι οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι που αποτέλεσαν και αυτοί φορείς μετάδοσης και θύματα του ιού^{xix}.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο εφαρμόστηκαν μέτρα αποσυμφόρησης των φυλακών λόγω της πανδημίας. Στην Ελλάδα δεν ελήφθησαν τέτοια μέτρα αποσυμφόρησης των φυλακών, λ.χ. για περιπτώσεις έκτισης ποινών οι οποίες δεν χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερη ποινική απαξία και για τις οποίες θα μπορούσαν να επιβληθούν εναλλακτικά περιοριστικοί όροι, ενώ δεν λήφθηκαν μέτρα για υπερήλικες, αναπήρους, ασθενείς και ευάλωτους κρατούμενους. Λόγω των κλειστών δικαστηρίων δεν υπήρχε δυνατότητα αναστολής ποινών ή αποφυλάκισης όσων είχαν φτάσει σε ένα ανώτατο όριο κράτησης ενώ οι προφυλακίσεις συνεχίστηκαν κανονικά και οι φυλακές γέμισαν ασφυκτικά. Λόγω του υπερπληθυσμού στις φυλακές τα όποια μέτρα ελήφθησαν, αναιρέθηκαν στην πράξη.

Έχει καταγγελθεί ότι οι μεταγωγές κρατουμένων από διάφορες φυλακές προς διευθύνσεις μεταγωγών άλλων πόλεων γίνονταν σε συνθήκες συνωστισμού σε υπερπλήρη οχήματα (κλούβες) και χωρίς διενέργεια τεστ^{xx}. Έχει καταγγελθεί επίσης ότι κρατούμενοι διαφόρων φυλακών «ανακυκλώνονται» και μεταφέρονται σε διαφορετικούς θαλάμους λόγω έλλειψης ξεχωριστών χώρων για τους θετικούς στον ιό^{xxi}.

Η απαγόρευση να δέχονται οι κρατούμενοι ρούχα και τρόφιμα από συγγενείς εξαθλίωσε τους φτωχότερους κρατούμενους διότι ήταν πλέον υποχρεωμένοι να αγοράζουν είδη (τρόφιμα, μάσκες και αντισηπτικά) μόνο από το μαγαζί εντός της φυλακής και σε υπερκοστολογημένες τιμές. Πρωτοβουλίες αλληλέγγυων πολιτών προσέφεραν είδη προσωπικής υγιεινής και προστασίας στους κρατούμενους.

Η προτροπή «Μένουμε στο σπίτι» δεν είχε νόημα για τους άστεγους στο δρόμο, οι οποίοι συνέχισαν να κοιμούνται σε παγκάκια, πλατείες, προαύλια εκκλησιών, εσοχές κτιρίων, ακατάλληλα καταλύματα και εγκαταλειμμένα κτίρια.

Η πανδημία ανέδειξε την κρισιμότητα του θέματος και αρκετοί Δήμοι σε όλη τη χώρα ενεργοποίησαν τις κοινωνικές υπηρεσίες τους και πήραν πρόσθετα μέτρα για τους αστέγους^{xxii}. Ωστόσο, στο πρώτο lockdown (Μάρτιος- Απρίλιος) η αστυνομία έκοβε πρόστιμα σε αστέγους που (εκ των πραγμάτων) δεν τηρούσαν τα περιοριστικά μέτρα. Αυτό σταμάτησε μετά από παρεμβάσεις οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών και Δήμων.

Ο Δήμος Αθηναίων λειτούργησε, σε συνεργασία με 5 έμπειρες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, δύο νέες δομές φιλοξενίας, μία για άστεγους που διαβιούν στο δρόμο και μία για άστεγους χρήστες ουσιών, σε συνεργασία με φορείς που υποστηρίζουν χρήστες σε χρήση. Ο Δήμος Θεσσαλονίκης υποστήριξε άστεγους με υπνωτήριο και διανομή σχετικού υλικού. Και στις δύο αυτές πόλεις, ομάδες streetwork οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών αλλά και εθελοντικές πρωτοβουλίες πολιτών, υποστήριζαν αστέγους και μοίραζαν φαγητό ή υλικό προστασίας από τον ιό τα βράδια.

Παρόλα αυτά, ένα μόνο μέρος των αστέγων υποστηρίχθηκε ουσιαστικά ή στεγάστηκε προσωρινά. Άστεγοι με προβλήματα ψυχικής υγείας ή μεικτά προβλήματα, πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο δεν γίνονταν κατά βάση δεκτοί σε ξενώνες για αστέγους.

Η έλλειψη κατάλληλης στέγης στους αιτούντες άσυλο στα κέντρα υποδοχής στα νησιά ή σε δομές στην ενδοχώρα ήταν τεράστιο θέμα. Ο αριθμός των αστέγων αιτούντων άσυλο στην Αθήνα, που έχουν εκπέσει από τη διαδικασία ασύλου είναι σταθερά αυξανόμενος. Είδαμε συχνά αιτούντες άσυλο να διαμένουν σε κεντρικές πλατείες χωρίς καμία στεγαστική συνδρομή.

Διάφοροι Δήμοι έχουν λειτουργήσει με δική τους χρηματοδότηση Ξενώνες για άστεγους και προγράμματα σίτισης. Περίπου 14 Δήμοι λειτουργούν υποστηρικτικές δομές μέσα από το πρόγραμμα «Στέγαση και Εργασία» που φιλοδοξεί να συμβάλει στην επανένταξη ατόμων και οικογενειών που διαμένουν σε ξενώνες, στο δρόμο ή σε ακατάλληλα καταλύματα. Οι στεγαστικές δομές λειτουργούν είτε αποκλειστικά μέσω των Δήμων είτε σε συνεργασία είτε αποκλειστικά με εξειδικευμένες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Η μείωση των εισοδημάτων με παράλληλη αύξηση των ενοικίων έχει οδηγήσει σε στεγαστική επισφάλεια μεγάλο μέρος του γενικού πληθυσμού πέραν των ευάλωτων ομάδων. Ως εκ τούτου, γίνεται περισσότερο φανερό στις δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες και στο κοινό, ότι άστεγοι δεν είναι μόνο όσοι ζουν στο δρόμο ή φιλοξενούνται προσωρινά σε ξενώνες. Έχει γίνει αντιληπτό ότι ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων ζει σε εξαιρετικά μη ικανοποιητικές συνθήκες στέγασης. Λόγω εισοδηματικής ένδειας ή για άλλους λόγους διαμένουν σε ανασφαλή ή ακατάλληλη κατοικία ή βρίσκονται υπό έξωση ή η κατοικία τους είναι υπό πλειστηριασμό ή ζουν σε συνθήκες συνωστισμού με πολλούς άλλους ανθρώπους.

Στο τέλος του 2020 περίπου 36 Δήμοι είχαν υπογράψει υπέγραψαν τη Χάρτα των Αστέγων της FEANTSA^{xxiii} και δεσμεύτηκαν να παρέχουν υποστηρικτικές υπηρεσίες και να μην εφαρμόζουν διακρίσεις σε βάρος των αστέγων. Η Χάρτα των Αστέγων, μεταξύ άλλων, προβλέπει το δικαίωμα των αστέγων στην κατοικία, σε αξιοπρεπή στέγαση άμεσης ανάγκης, στη χρήση και την ελεύθερη κίνηση στον δημόσιο χώρο, στην ίση μεταχείριση, σε βασικές εγκαταστάσεις υγιεινής, σε έκτακτες υπηρεσίες, στην ιδιωτικότητα, στην προστασία των προσωπικών δεδομένων τους.

Ενδοοικογενειακή βία και κακοποίηση

Στην διάρκεια της πανδημίας υπήρξε αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας. Δεν υπάρχουν όμως συγκεντρωτικά στοιχεία από τους εμπλεκόμενους φορείς: τα στοιχεία που διαθέτουμε προέρχονται από καταγγελίες, οι οποίες αποτυπώνουν όμως μέρος της πραγματικότητας αφού οι περισσότερες γυναίκες δεν καταγγέλλουν τη βία που υφίστανται.

Σύμφωνα με έκθεση της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και με βάση στοιχεία της ΕΕΤΑΑ, της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, το διάστημα Νοεμβρίου-Οκτωβρίου 2020, υποστηρίχθηκαν από Συμβουλευτικά Κέντρα 4.872 γυναίκες, θύματα έμφυλης βίας και πολλαπλών διακρίσεων. Η επικρατέστερη μορφή βίας ήταν η ενδοοικογενειακή, σε ποσοστό 84%. Η σχέση θύματος-θύτη ήταν κατά 56% συζυγική, 13% συντροφική και στο 12% των περιπτώσεων, ο θύτης ήταν μέλος της οικογένειας. Αναφέρθηκε ότι το 77% ήταν Ελληνίδες και 14% μετανάστριες.

Στην τηλεφωνική γραμμή SOS 15900 για γυναίκες θύματα βίας, το 2020 έγιναν 8.609 κλήσεις, από τις οποίες το 63% αφορούσε ενδοοικογενειακή βία. Ενδεικτικά, με την έναρξη του lockdown τον Μάρτιο, έγιναν 454 κλήσεις και καταγράφηκαν 325 περιστατικά ενώ τον Απρίλιο έγινε καταγραφή 1.070 περιστατικών (αύξηση κατά 227,4%). Το διάστημα Φεβρουαρίου-Μαρτίου 2020, οι κλήσεις για τέτοιου είδους περιστατικά αυξήθηκαν κατά 16,4%.

Τα θύματα της βίας εν μέσω καραντίνας κινδυνεύουν περισσότερο, οι θύτες γίνονται πιο επιθετικοί και τα περιοριστικά μέτρα της καραντίνας περιορίζουν την προστασία των θυμάτων. Επειδή θύτης και θύμα συνευρίσκονται αναγκαστικά συνεχώς, υπάρχει πρόσφορο έδαφος στον θύτη να ασκήσει περισσότερο έλεγχο στο θύμα του, κλείνοντας κάθε διέξοδο διαφυγής. Οι περισσότερες γυναίκες φοβούνται να πάρουν τηλέφωνο, νοιώθουν παγιδευμένες στο σπίτι και ότι δεν μπορούν να ξεφύγουν.

Είναι άξιο σημείωσης ότι μόνο ένα στα τρία θύματα βίας από σύντροφο καταγγέλλει κάποιο σοβαρό περιστατικό στις αρχές. Τα συγκεντρωτικά στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ. στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης δείχνουν διαχρονικά άνοδο των σοβαρών περιστατικών: 3.512 (2014), 3.572 (2015), 3.838 (2016), 3.930 (2017), με αρνητική σημαντική αύξηση στα **4.722** (2018) και **5.540** (2019).

Ο Δήμος Αθηναίων και φορέας της κοινωνίας των πολιτών που εξειδικεύεται σε γυναικεία θέματα ξεκίνησαν το 2020 πρόγραμμα νομικής υποστήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας εν μέσω της πανδημίας. Ωστόσο, παρά τις υποσχέσεις δημόσιων φορέων ότι θύματα βίας - γυναίκες με τα παιδιά τους, θα μπορούσαν να φιλοξενοούνται και να σιτίζονται σε ειδικά

προσωρινά καταλύματα, αυτό συνέβη σε ελάχιστες περιπτώσεις. Επισημαίνεται επίσης ότι σε ορισμένες περιπτώσεις δημοτικοί ξενώνες για κακοποιημένες γυναίκες σταμάτησαν να δέχονται περιστατικά για λόγους προστασίας από τον κορωνοϊό των ήδη φιλοξενουμένων γυναικών.

Το 2017 ψηφίστηκε το «Σπίτι του παιδιού» που θα επέτρεπε τη κατάλληλη λήψη και προώθηση των καταγγελιών παιδιών για κακοποίηση κάθε τύπου. Ο θεσμός αυτός δεν έχει τεθεί ακόμη σε εφαρμογή ενώ υπάρχει τεράστια έλλειψη σε δομές παιδικής προστασίας και κατάλληλης φιλοξενίας ανηλίκων.

Ρομά

Περισσότεροι από 100.000 Ρομά ζουν σε 354 ξεχωριστούς οικισμούς – πέραν του ενταγμένου πληθυσμού. Από αυτούς, τουλάχιστον 20.000 μπορούν να χαρακτηριστούν άστεγοι διότι διαμένουν σε 80 οικισμούς με πρόχειρα παραπήγματα από ξύλα και φύλλα πλαστικού και προκάτ κατασκευές, χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα, πόσιμο νερό, αποχέτευση, μέσα σε λάσπες και σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας.

Οι μη αποδεκτές συνθήκες στέγασης και υγιεινής και το γεγονός ότι πολυμελή νοικοκυριά στεγάζονται σε λίγα τετραγωνικά μέτρα δεν επιτρέπουν την τήρηση μέτρων προστασίας από τον ιό. Παρόλα αυτά, τα κρούσματα μόλυνσεων ήταν σχετικά περιορισμένα λόγω της μη διάδρασης Ρομά και γενικού πληθυσμού. Σε ελάχιστες περιπτώσεις, στοχοποιήθηκαν κοινότητες Ρομά ως πηγή μόλυνσεων αλλά αυτό δεν αποτέλεσε γενικότερο ζήτημα.

Λόγω της φύσης των επαγγελμάτων τους (πλανόδιοι μικροέμποροι, πωλητές σε λαϊκές αγορές, ανακύκλωση) και της άτυπης εργασίας, οι περισσότεροι άνδρες είναι αδήλωτοι αυτοαπασχολούμενοι και επομένως ανασφάλιστοι. Η αδήλωτη εργασία και η μακροχρόνια ανεργία είναι διαχρονικά προβλήματα. Ως εκ τούτου, Ρομά αποκλείονται για τυπικούς λόγους από κοινωνικές παροχές και επιδόματα και μάλιστα σε περίοδο που δεν μπορούσαν καθόλου να εργαστούν. Ένα ποσοστό είναι ανιθαγενείς, δεν έχουν ταυτότητα ή άλλα έγγραφα, δεν έχουν πιστοποιητικά γέννησης, δεν έχουν εγγραφεί στα τοπικά δημοτολόγια και κατά συνέπεια, δεν έχουν πρόσβαση στην υγεία ή σε εμβόλια. Λόγω της παντελούς έλλειψης εισοδήματος και της μη πρόσβασης σε επιδόματα, υπήρξε ακραίο επισιτιστικό πρόβλημα που αντιμετωπίστηκε κυρίως με βοήθεια μεταξύ συγγενών. Σε ορισμένες περιπτώσεις Δήμοι έκαναν απολυμάνσεις και παρείχαν τρόφιμα.

Ο αποκλεισμός από τη στοιχειώδη εκπαίδευση παιδιών Ρομά που ζουν σε καταυλισμούς, λόγω έλλειψης βασικών υποδομών χώρου, ηλεκτρικού ρεύματος, πρόσβασης στο διαδίκτυο και υπολογιστών ήταν ακραίος. Η ολική αποκοπή από την ψηφιακή εκπαίδευση για αντικειμενικούς λόγους μπορεί να σχετιστεί και με τον κατά 90% αναλφαβητισμό των γονέων. Τα παιδιά περισσότερο ενταγμένων κοινοτήτων σε οργανωμένους οικισμούς, επίσης αποκλείονται, στην πλειοψηφία τους, από την τηλεεκπαίδευση λόγω έλλειψης υποστηρικτικού πλαισίου, της αδυναμίας των γονέων να βοηθήσουν τα παιδιά να κάνουν μάθημα από το σπίτι και της έλλειψης πρόσβασης στο διαδίκτυο και υπολογιστών

Πρόσφυγες- Αιτούντες άσυλο

Η κατάσταση των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων στην Ελλάδα αποτελεί όνειδος για τη σύγχρονη ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία: περίπου 110.000 αιτούντες άσυλο έζησαν στη χώρα το 2020 σε εξαιρετικά δυσμενείς έως απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης.

Πέρα από τους 514.734 μετανάστες με άδεια παραμονής και περίπου 50.000 πρόσφυγες που έχουν αναγνωριστεί κατά την τελευταία περίοδο, τα εκκρεμή αιτήματα ασύλου τον Δεκέμβριο του 2020 ήταν 75.675, κατά τη Eurostat και 90.283, κατά το Υπουργείο Μετανάστευσης. Δεν συμπεριλαμβάνονται όσοι/ες αδυνατούν να ολοκληρώσουν τη διαδικασία αίτησης ασύλου λόγω δυσλειτουργιών και υποστελέχωσης της Υπηρεσίας Ασύλου. Η Υπηρεσία Ασύλου έκλεισε λόγω των μέτρων μεταξύ 13/3 και 31/5/2020 και όταν επαναλειτούργησε, η διαδικασία ανανέωσης των δελτίων διεθνούς προστασίας ήταν απαράδεκτη και χρονοβόρα και οδήγησε σε αναμονή εκατοντάδων ανθρώπων σε ουρές και σε εξωτερικούς χώρους.

Τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης στα νησιά (Μόρια στη Λέσβο, Βαθύ στη Σάμο, ΒΙΑΛ στη Χίο) μπήκαν σε πολύμηνη καραντίνα όπως και δομές στην ενδοχώρα (Σχιστός, Ελαιώνας, Ριτσώνα, Μαλακάσα) λόγω κρουσμάτων του ιού που μεταδόθηκαν σχετικά εύκολα λόγω των ασφυκτικών συνθηκών συγκατοίκησης. Στο Καρά Τεπέ, που διαδέχθηκε τη Μόρια πριν τα Χριστούγεννα, διέμεναν 7.255 άτομα εκ των οποίων περίπου 1.800 παιδιά. Στη Σάμο το 2019 διέμεναν 3500 αιτούντες άσυλο σε χώρο που έχει σχεδιαστεί για 800 άτομα ενώ κάποιες εκατοντάδες διέμεναν στη γύρω περιοχή.

Εν τω μέσω της πανδημίας δημιουργήθηκε οξύ στεγαστικό πρόβλημα για περίπου 11.000 αιτούντες άσυλο, οι οποίοι έμεναν με τις οικογένειές τους σε διαμερίσματα που χρηματοδοτήθηκαν από την Ε.Ε. μέσω του προγράμματος ESTIA. Με την αλλαγή της διαχειριστικής αρχής του προγράμματος, του νομοθετικού πλαισίου και των προϋποθέσεων

του προγράμματος, όπως λ.χ. την έξοδο των ωφελούμενων από το πρόγραμμα σε ένα μόλις μήνα μετά την αναγνώρισή τους (ενώ μέχρι τότε η διάρκεια αυτή ήταν εξάμηνη), μεγάλος αριθμός ωφελούμενων βγήκαν ταυτόχρονα από το Πρόγραμμα - πλην ελαχίστων ιδιαίτερα ευάλωτων περιπτώσεων. Δεν έχει προβλεφθεί πρόγραμμα ενταξιακό και το HELIOS δεν επαρκεί αριθμητικά να καλύψει αυτόν το πληθυσμό. Εδώ διαβλέπουμε ότι, λαμβανομένου υπόψη της έλλειψης ενταξιακών προγραμμάτων και την συμπτωματολογική αντιμετώπιση των αναγκών αιτούντων άσυλο και προσφύγων (στέγαση, υγεία, εκπαίδευση, εργασία), ο πληθυσμός αυτός οδηγείται με μαθηματική ακρίβεια σε ακραία φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.

Τα μισά τουλάχιστον παιδιά προσφύγων έμειναν εκτός σχολείου και από την τηλε-εκπαίδευση λόγω συνθηκών διαβίωσης και λόγω έλλειψης υπολογιστών και μη πρόσβασης στο διαδίκτυο. Οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών παρείχαν άτυπη εκπαίδευση στα νησιά και την ενδοχώρα αλλά αυτό σε καμία περίπτωση δεν αντικαθιστά την έλλειψη κρατικής μέριμνας.

Σε ότι αφορά την πρόσβαση στο σύστημα υγείας, υπήρξαν αρκετές δυσκολίες διότι ορίστηκαν νέες διαδικασίες χορήγησης Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης, οι οποίες χρειάστηκαν μήνες για να εφαρμοστούν και οι διαδικασίες αυτές δεν λειτουργούν πλήρως.

ΛΟΑΤΚΙ κοινότητα

Λόγω της πανδημίας, κοινωνικές ομάδες που ήδη βίωναν κοινωνικό αποκλεισμό και πολλαπλές διακρίσεις, βίωσαν ακόμη εντονότερο αποκλεισμό και φτώχεια. Τα στοιχεία της τηλεφωνικής γραμμής υποστήριξης 11528 δείχνουν ότι μέχρι τον Ιούλιο 2020, η πανδημία έφερε στο προσκήνιο την ευαλωτότητα της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας και ειδικότερα των νέων ατόμων, πολλά από τα οποία χρειάστηκε να μείνουν σε ένα μη υποστηρικτικό και συχνά κακοποιητικό οικογενειακό περιβάλλον.

Στον Οδηγό της Colour Youth – Κοινότητας LGBT Νέων Αθήνας (<https://www.colouryouth.gr/wp-content/uploads/2020/03/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3-%CE%93%CE%99%CE%91-%CE%9D%CE%95%CE%91-%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%9D%CE%A3-%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%9C%CE%91.pdf>), αναφέρεται ότι ο τρόπος που βίωσαν τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα την κοινωνική απομόνωση ήταν καθοριστικός για την ψυχική τους υγεία. Η διαβίωση με μη υποστηρικτική οικογένεια μπορεί να επιφέρει έντονα συναισθήματα και αντιπαραθέσεις. Οι έντονες διακρίσεις σχετικά με την ταυτότητα φύλου ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό που βιώνουν μέσα στην οικογένεια επιβαρύνουν τη σωματική και ψυχική υγεία (αύξηση της κατάθλιψης αλλά και απώλεια

στέγης). Εξίσου επώδυνη μπορεί να είναι η κοινωνική απομόνωση για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα που μένουν μόνα.

Έχουν διαφοροποιηθεί τα προβλήματα;
(έρευνα του Ελληνικού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας)

Η κατάσταση που προκάλεσε η πανδημία της COVID-19 το 2020 έχει επιδεινώσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι που βιώνουν φτώχεια ή/και κοινωνικό αποκλεισμό. Η πιο σημαντική προσθήκη είναι ότι η ζωτική πρόσβαση σε είδη υγιεινής (μάσκες, αντισηπτικά, γάντια) εξασφαλίζεται κυρίως από κοινωνικά φαρμακεία, τα οποία κλήθηκαν να διαδραματίσουν έναν ακόμη πιο σημαντικό ρόλο από πριν.

Η έλλειψη στέγης έχει ενταθεί λόγω της δυσκολίας των διαθέσιμων ξενώνων να δεχτούν νέες παραπομπές. Η πρόσβαση στην Υπηρεσία Ασύλου παραμένει δύσκολη. Κατά την διάρκεια του χειμώνα υπάρχουν πάντα περισσότερα αιτήματα για ρούχα, παπούτσια, υπνόσακους. Παρατηρείται έλλειψη καθορισμού από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς νέων διαδικασιών πρόσβασης, καθώς και δυσκολία πρόσβασης στο διαδίκτυο με συνέπεια να μην μπορούν να εξυπηρετούνται ωφελούμενοι.

Τα προβλήματα αυτά υπήρχαν, με την πανδημία αυξήθηκαν ή εντάθηκαν και ενδέχεται να συνεχίσουν να υπάρχουν. Το αίσθημα της απομόνωσης έχει γίνει πιο έντονο. Δεν υλοποιούνται πλέον δια ζώσης ομαδικές συναντήσεις και σχετικές υποστηρικτικές, εκπαιδευτικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες, από τις οργανώσεις που τις παρείχαν εξ αιτίας των περιοριστικών μέτρων. Η απομάκρυνση από τους κοντινούς μας ανθρώπους, παράλληλα με τις φοβίες που δημιουργούνται σχετικά με την κατάσταση και τα τρέχοντα οικονομικά προβλήματα, έχουν επιδεινώσει την ψυχολογική κατάσταση των ήδη επιβαρυσμένων ανθρώπων.

Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας μέσα στην πανδημία απεδείχθη εξαιρετικά δύσκολη. Πολλές διαδικασίες απαιτούσαν χρήση υπολογιστή και πρόσβαση στο Διαδίκτυο. Υπάρχουν οικογένειες που επισκέπτονται τις οργανώσεις για να μπορούν να χρησιμοποιούν το Wi-Fi ώστε τα παιδιά να παρακολουθούν τα μαθήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και οι γονείς να αναζητούν εργασία.

Η ανάγκη πρόσβασης ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας αυξάνεται. Επιπλέον, περιορισμένη ή απαγορευτική ήταν η πρόσβαση στο σύστημα δημόσιας υγείας και τα Κέντρα Υγείας ενώ η δυνατότητα για περιστασιακή ή μερική απασχόληση έχει ελαχιστοποιηθεί. Αντίθετα, υπήρξε δυνατότητα για καλύτερα αμειβόμενη εργασία σε κακές όμως συνθήκες εργασίας (π.χ. μάζεμα πορτοκαλιών, ελιών ή άλλες εποχιακές γεωργικές εργασίες σε Κρήτη, Πελοπόννησο κ.α.) και σταθερή επίσης η δυνατότητα εργασία, σε οικοδομή, μεταφορές, φορτώσεις και εκφορτώσεις.

Άτομα που εργάζονταν σταθερά σε επιχειρήσεις όπως εστιατόρια, εμπορικά καταστήματα ή ξενοδοχεία, είτε έχασαν τη δουλειά τους είτε είναι σε αναστολή όπως πολλοί άλλοι εργαζόμενοι που έλαβαν το σχετικό κρατικό επίδομα. Η σίτιση σε απόρους έχει ανασταλεί σε αρκετές περιπτώσεις (πολλά συσσίτια έκλεισαν) ενώ συνεχίστηκε π.χ. η παροχή γευμάτων, χυμών/αναψυκτικών σε κέντρα ημέρας για αστέγους και η διανομή τροφίμων για μαγείρεμα από κοινωνικά παντοπωλεία.

Δεν εφαρμόζονται πολιτικές ενσωμάτωσης και συμπερίληψης. Τα μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας έχουν παρεμποδίσει κάθε προσπάθεια κοινωνικής ένταξης. Δεν υπάρχουν επαρκή και αειφόρα προγράμματα που να εστιάζουν στην ένταξη, ειδικά για πληθυσμούς όπως πρόσφυγες και Ρομά.

Όλα αυτά προκαλούν αβεβαιότητα για το μέλλον. Ωστόσο, όσοι έχουν πρόσβαση σε ψηφιακά μέσα φαίνεται να είναι πιο ασφαλείς. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η προσφορά ενός νέου τρόπου επικοινωνίας και σχέσεων θεωρείται ότι μπορεί να υποστηρίξει μέλη ευάλωτων ομάδων έστω και προσωρινά. Υπήρξαν περιπτώσεις στις οποίες δημιουργήθηκε ένα ασφαλέστερο περιβάλλον φροντίδας, το οποίο μπορεί να μείωσε το άγχος και την αγωνία των ωφελούμενων. Αντιθέτως, σε άλλες περιπτώσεις ορισμένα από τα αιτήματα (π.χ. στέγασης) απαντήθηκαν μετά από πολλούς μήνες αναμονής ενώ υπήρχαν έκτακτες και επείγουσες ανάγκες.

4. Κύριες προκλήσεις και προτεραιότητες

Κατοικία και φτώχεια

Σύμφωνα με την Eurostat, το 2019 το 39,5% του πληθυσμού στην Ελλάδα^{xxiv} υποχρεώνεται να ξοδεύει πάνω από το 40% του εισοδήματός του για έξοδα που σχετίζονται με την κατοικία που διαμένει (λογαριασμοί, ενοίκιο ή δόσεις δανείων, θέρμανση, επισκευές, φόροι). Ο μέσος όρος στη Ευρώπη των 27 ήταν μόλις 9,6% που μας δείχνει ότι στην Ελλάδα ο πληθυσμός ξοδεύει τετραπλάσιο ποσοστό του εισοδήματος για το σπίτι του. Να σημειώσουμε ότι το όριο του 40% έχει τεθεί ως όριο και όταν ξεπερνιέται, θεωρείται ότι ένα νοικοκυριό είναι υπερβολικά επιβαρυνόμενο οικονομικά και τείνει προς τη φτώχεια.

Το 2010 το αντίστοιχο ποσοστό της υπέρμετρης επιβάρυνσης των Ελλήνων για το ακίνητό τους ήταν 18,1% έναντι 10,8% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, αλλά κατόπιν και για όλη τη δεκαετία ξεπέρασε το όριο του 40%: ενδεικτικά, 40,7% το 2014, , 40,9% το 2015, 40,5% το 2016 και 39,6% το 2018. Οι αιτίες της επιβάρυνσης αυτής ήταν η μείωση των εισοδημάτων, η ανεργία και η φορολογία.

Υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους ιδιοκτήτες και τους ενοικιαστές: Το 29% περίπου των ιδιοκτητών ξοδεύουν πάνω από το 40% του εισοδήματός τους για λογαριασμούς, δόσεις και τη συντήρηση της κατοικίας τους, είτε έχουν στεγαστικό δάνειο είτε όχι, ενώ το ποσοστό των ενοικιαστών φθάνει το 83,1%, με ευρωπαϊκό μέσο όρο το 25%.

Σύμφωνα με τη Eurostat, το κόστος στέγασης στην Ε.Ε. των 27, ειδικά για τους ενοικιαστές, ήταν επίσης το υψηλότερο στην Ελλάδα, με το 83,1% των ενοικιαστών να πληρώνει πάνω από 40% του εισοδήματός του αποκλειστικά για στέγαση. Θετικό βήμα αποτέλεσε ωστόσο η θέσπιση του μηνιαίου επιδόματος στέγης από το 2019, το οποίο προσδιορίζεται από 70 έως 210 ευρώ το μήνα, ανάλογα με τα μέλη του νοικοκυριού και τα εισοδήματα. Σήμερα (2020) λαμβάνουν το μηνιαίο αυτό εισόδημα περισσότερα από 250.000 νοικοκυριά, με 600.000 ωφελούμενους να διαμένουν σε ενοικιαζόμενη κατοικία.

Να σημειώσουμε ότι το 2020 οι αυξήσεις των ενοικίων ήταν κατά μέσο όρο 6-7%, με μεγάλες αποκλίσεις στις επαρχιακές πόλεις και ανά περιοχή. Η έλλειψη νέων κατασκευών έχει οδηγήσει σε μείωση των διαθέσιμων νέων κατοικιών και ιδιαίτερη αύξηση των μισθωμάτων ενώ η υποχώρηση των βραχυχρόνιων μισθώσεων επανάφερε σημαντικό αριθμό διαμερισμάτων στην αγορά ενοικίων με μικρή μείωση των τιμών.

Ο μέσος όρος στην Ε.Ε. των 27 για την ιδιοκατοίκηση ήταν 70%, με περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού να διαμένει σε ιδιόκτητη κατοικία το 2018, το 20,7% σε ενοικιαζόμενη κατοικία και το 9,3% σε κατοικίες με μειωμένο ενοίκιο ή κοινωνικές κατοικίες. Η ιδιοκατοίκηση στην Ελλάδα αγγίζει το 80% και τα νοικοκυριά που ζουν σε ενοίκιο διαχρονικά είναι περίπου 20%. Σχεδόν το 80% των ιδιοκτητών έχει στεγαστικό δάνειο. Επομένως, η πρώτη κατοικία συναρτάται με τον τραπεζικό δανεισμό κατά 80% και έχει πρόσθετες επιβαρύνσεις για την εξυπηρέτηση των δανείων.

Πτωχευτικός νόμος και πρώτη κατοικία

Το ιδιωτικό χρέος στην Ελλάδα είναι υψηλό και ανέρχεται σε 234-244 δισεκατομμύρια ευρώ^{xxv}. Οι οφειλές είναι 106 δισεκατομμύρια προς την εφορία και το δημόσιο, 92 δισεκατομμύρια προς τις τράπεζες, 37 δισεκατομμύρια προς τα ασφαλιστικά ταμεία, 1,7 δισεκατομμύρια προς τις ΔΕΚΟ και 4 δισεκατομμύρια προς ιδιώτες προμηθευτές. Για την διαχείριση αυτού του χρέους και ειδικότερα των μη εξυπηρετούμενων κόκκινων δανείων προς τις τράπεζες ψηφίστηκε ο λεγόμενος πτωχευτικός νόμος 4738/2020 με τον τίτλο «Κώδικας για τη ρύθμιση οφειλών με παροχή δεύτερης ευκαιρίας»^{xxvi}, που αφορά φυσικά πρόσωπα και υπερχρεωμένα νοικοκυριά.

Ο νόμος προβλέπει την απαλλαγή ενός οφειλέτη από τα χρέη του αν δεχθεί να ρευστοποιηθεί όλη η κινητή και ακίνητη περιουσία του. Για τους περισσότερους δανειολήπτες αυτό σημαίνει ότι, κατά πάσα πιθανότητα, θα χάσουν την πρώτη κατοικία τους διότι την έχουν υποθηκεύσει για να λάβουν στεγαστικό, καταναλωτικό ή επιχειρηματικό δάνειο. Οι σχετικοί πλειστηριασμοί τα τελευταία χρόνια αφορούσαν κυρίως ακίνητα που δεν ήταν κατοικίες, ωστόσο με την εφαρμογή του νόμου από το 2021 χιλιάδες υπερχρεωμένοι Έλληνες θα χάσουν την πρώτη κατοικία τους.

Οι δανειολήπτες-ιδιοκτήτες που είχαν προσωρινή προστασία από την κατάσχεση της πρώτης κατοικίας τους από το 2010 μέχρι το 2019 με βάση παλαιότερους νόμους, εκτιμώνται σε 50.000 ενώ το σύνολο όσων έχουν «κόκκινα» δάνεια ξεπερνά τις 300.000. Προς το τέλος του 2020, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αυξήθηκαν λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας στην οικονομία και υπάρχει πραγματική αδυναμία να πληρωθούν οι δόσεις ακόμη και των εξυπηρετούμενων δανείων.

Το πρόγραμμα «Γέφυρα»^{xxvii} έδωσε τη δυνατότητα σε δανειολήπτες που επλήγησαν από την πανδημία να λάβουν κρατική επιδότηση για 9 μήνες του 90% των δόσεων. Οφείλουν όμως πρώτα να ρυθμίσουν τα χρέη τους με τις τράπεζες που έχουν αναλάβει τη διαχείριση των μη

εξυπηρετούμενων στεγαστικών και άλλων δανείων. Στην «Γέφυρα» έχουν ενταχθεί, μέχρι την σύνταξη αυτής της αναφοράς, τουλάχιστον 100.000 δανειολήπτες.

Η αντικειμενική αδυναμία εξυπηρέτησης κάθε τύπου δανείων φαίνεται από το ότι οι ίδιες οι τράπεζες παρείχαν προσωρινές αναστολές πληρωμής δόσεων ύψους 20 δισεκατομμυρίων σε 370.000 δανειολήπτες. Μεταξύ αυτών των δανειοληπτών είναι μικρές ή μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες κινδυνεύουν με κλείσιμο και ζητούν ρυθμίσεις και επιδότηση δόσεων για επιχειρηματικά δάνεια που έχουν λάβει και δεν μπορούν να αποπληρώσουν.

Σίτιση-διατροφική ανασφάλεια

Λόγω των περιοριστικών μέτρων εξ αιτίας της πανδημίας, έκλεισαν στη διάρκεια του 2020 οι περισσότερες δομές που παρείχαν σίτιση. Ο Δήμος Αθηναίων μέσω του ΚΥΑΔΑ άνοιξε δύο δομές για αστέγους, συρρίκνωσε όμως το καθημερινό πρόγραμμα σίτισης για άστεγους, άπορους, χρήστες και πρόσφυγες. Το ίδιο συνέβη με τα περισσότερα συσσίτια των ενοριών.

Η συρρίκνωση αυτή, σε συνδυασμό με το κλείσιμο της εστίασης, προκάλεσε τεράστια έλλειψη σε μαγειρευτό φαγητό σε άστεγους, μη αυτοεξυπηρετούμενα ή μη μετακινούμενα άτομα, μοναχικούς ηλικιωμένους, πρόσφυγες και φτωχά νοικοκυριά. Είναι εντυπωσιακό ωστόσο ότι εκτός από σχετικές πρωτοβουλίες από Δήμους, αναπτύχθηκαν από πολίτες αλληλέγγυες κουζίνες. Με τη συμβολή εθελοντών μαγειρεύτηκαν κάθε μέρα χιλιάδες μερίδες φαγητού με υλικά και τρόφιμα που προσέφερε το ευαίσθητοποιημένο κοινό και μοιράστηκαν σε αστέγους ή πόρτα - πόρτα σε μη αυτοεξυπηρετούμενους ηλικιωμένους, άπορους και άτομα χρήζοντα βοήθειας^{xxviii}. Να σημειώσουμε ότι στη διάρκεια του 2020 υπήρξαν πολλές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που συνέλεξαν και μοίρασαν τρόφιμα, φάρμακα και είδη πρώτης ανάγκης σε αποκλεισμένα άτομα και οικογένειες, αστέγους και πρόσφυγες. Επίσης, δημιουργήθηκαν πολλές σχετικές πρωτοβουλίες πολιτών και λειτούργησαν κοινωνικά παντοπωλεία ή φαρμακεία πέραν των δημοτικών οργανισμών.

Σημαντική ήταν και η συμβολή των Κοινωνικών Παντοπωλείων των Δήμων στη διανομή τροφίμων για μαγείρεμα, ωστόσο δικαιούχοι ήταν μόνον όσοι είχαν εγγραφεί στα σχετικά μητρώα πριν την πανδημία. Η υπολειτουργία ωστόσο ορισμένων Δημοτικών υπηρεσιών δεν επέτρεψε την εγγραφή νέων δικαιούχων.

Σύμφωνα με τη Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Τραπεζών Τροφίμων, η ζήτηση για τρόφιμα αυξήθηκε κατά 50% σε σχέση με την περίοδο πριν την πανδημία. Έτσι τον Ιανουάριο του 2021 εγκρίθηκαν

πρόσθετα κονδύλια για το ΤΕΒΑ-Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους κυρίως για παροχές που ομολογουμένως ήταν περισσότερο κρίσιμες στη διάρκεια του 2020.

Η μεγαλύτερη δυσκολία μέσα στο 2020 ήταν ο φόβος και η ανασφάλεια, καθώς για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα δεν μπορούσαμε να βρούμε να πουλήσουμε το περιοδικό «σχεδία» στους δρόμους. Είχα τον επιπρόσθετο φόβο μη μου χτυπήσει κι ο κορωνοϊός την πόρτα. Δεν υπήρχε καμιά βοήθεια από το κράτος, για όσο διάστημα είχα σταματήσει να εργάζομαι ως πωλητής του περιοδικού. Η μόνη μας οικονομική ενίσχυση προερχόταν από το περιοδικό «σχεδία», ενώ παίρναμε και δωροεπιταγές από αλυσίδες σουπερμάρκετ, μια γνωστή μου στον Άγιο Αντώνιο με προμήθευε κι εκείνη φαγητό. Έτσι, λίγο πολύ, καλυπτόμουν στο ζήτημα της διατροφής. Μία άλλη δυσκολία είναι πως κοιμάμαι σε ένα χώρο εργοστασίου που δεν έχει θέρμανση. Όσο υπάρχουν εργαζόμενοι στο εργοστάσιο, μέχρι το απόγευμα δηλαδή, μένω σε ένα γραφείο, όπου μπορώ να ζεσταθώ. Στο χώρο όπου κοιμάμαι, ωστόσο, δεν έχω αυτή τη δυνατότητα.

Φ. Α. 67 ετών, Πωλητής Περιοδικού «Σχεδία»

Κατανάλωση

Το 2019 η Ελλάδα κατατάχθηκε εικοστή πρώτη στην πραγματική ατομική κατανάλωση και στο ΑΕΠ στην Ευρωζώνη των 27, με βάση τον δείκτη ΑΙC (Πραγματική Ατομική Κατανάλωση) ο οποίος μετρά τον διαθέσιμο πλούτο των νοικοκυριών. Με βάση τις 100 μονάδες αγοραστικής δύναμης ως μέσο όρο στην Ε.Ε., οι καταναλωτές στην Ελλάδα διαθέτουν 78 μονάδες και υπολείπονται της Πολωνίας και Ρουμανίας (79 μονάδες) ενώ ακολουθούν Εσθονία (76), Λετονία (71), Σλοβακία (69), Ουγγαρία (67), Κροατία (66) και Βουλγαρία (58). Ομοίως, με βάση τον ευρωπαϊκό μέσο όρο των 100 μονάδων ΑΕΠ, οι Έλληνες διαθέτουν 67 ενώ το Λουξεμβούργο 260, η Δανία 130 και η Γερμανία 120 ενώ τελευταία στην κατάταξη είναι η Βουλγαρία (53).

Άλλα στοιχεία της Eurostat για το 2019 καταγράφουν διπλάσια δαπάνη των ελληνικών νοικοκυριών για τη διατροφή ως ποσοστό του ΑΕΠ^{xxix}. Με βάση το μέσο όρο 6,8% του ΑΕΠ για το σύνολο των νοικοκυριών της Ε.Ε των 27, στην Ελλάδα ξοδεύουμε για διατροφή το 11,6% του ΑΕΠ. Αυτό δεν οφείλεται σε σπατάλη αλλά στο χαμηλό εισόδημα: Παρατηρείται οι φτωχότερες ευρωπαϊκές χώρες να ξοδεύουν αναλογικά περισσότερο για διατροφή λόγω χαμηλότερων εισοδημάτων και διατροφικής ανασφάλειας.

Εκκρεμείς συντάξεις

Η συστηματική πολύχρονη καθυστέρηση της καταβολής των συντάξεων αποτελεί λόγο φτωχοποίησης των ηλικιών άνω των 65 ετών. Υπολογίζονται πάνω από **400.000** οι εκκρεμείς αιτήσεις συνταξιοδότησης: 173.500 για κύριες συντάξεις, 23.500 για συντάξεις δημοσίων υπαλλήλων, 121.862 για επικουρικές και περίπου 60.000 για εφάπαξ παροχές^{xxx}. Επίσης εδώ και 5 χρόνια εκκρεμούν 62.500 αιτήσεις για παράλληλη σύνταξη. Οι δραματικές καθυστερήσεις που συχνά αφήνουν τους συνταξιούχους χωρίς καθόλου εισόδημα ή άλλες παροχές, οφείλονται σε γραφειοκρατικούς και τεχνικούς λόγους, στις διαδοχικές αλλαγές του νομικού πλαισίου και του ασφαλιστικού συστήματος και στην χωρίς προϋποθέσεις ενοποίηση των ασφαλιστικών ταμείων σε έναν (ΕΦΚΑ). Στην πραγματικότητα, οι καθυστερήσεις οφείλονται στην οικονομική στενότητα και την απροθυμία του ελληνικού δημοσίου να ανταποκριθεί στις δεδομένες από το νόμο υποχρεώσεις του^{xxxi}. Για το λόγο αυτό χιλιάδες συνταξιούχοι έχουν κινηθεί νομικά κατά του ελληνικού δημοσίου, όπου οι νομικές διαδικασίες είναι αρκετά χρονοβόρες.

Υγεία

Η Ελλάδα αποτέλεσε την προτελευταία χώρα στην Ε.Ε. (με τελευταία τη Βουλγαρία) σε έκτακτες ανάγκες ενίσχυσης του συστήματος υγείας για την αντιμετώπιση της πανδημίας (ΟΟΣΑ, έκθεση Health at a Glance. Europe 2020) και σε αριθμό τεστ Covid ανά 100.000 κατοίκους^{xxxii}.

Δημοσιεύματα στον τύπο αποτυπώνουν μία πραγματικότητα που μένει να επιβεβαιωθεί: Οι περισσότερο φτωχές περιοχές και νομοί της χώρας επλήγησαν περισσότερο από την πανδημία και είχαν λιγότερα μέσα για την αντιμετώπισή της. Τα περιφερειακά νοσοκομεία και κέντρα υγείας στη Βόρεια Ελλάδα είχαν πολλές ελλείψεις σε μέσα και ιατρικό προσωπικό ενώ τα παρατεταμένα lockdown είχαν πολύ σοβαρές επιπτώσεις στην τοπική οικονομία, την απασχόληση και τη φτώχεια.

Εκπαίδευση

(έρευνα του Ελληνικού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας)

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 85% των παιδιών Ρομά (που εξυπηρετούνται από το Κέντρο Ημέρας στο Μεταξουργείο-Ακαδημία Πλάτωνος) δεν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση λόγω των συνθηκών διαβίωσής τους. Ένα μικρό ποσοστό παιδιών (15%) προσπαθούν να ενταχθούν στο σχολείο αλλά δεν μπορούν να αγοράσουν τα απαραίτητα σχολικά είδη (χαρτικά, σχολικές τσάντες, κ.λπ.).

Ειδικά για τους Ρομά, η εγγραφή στο σχολείο από το τέλος του σχολικού έτους 2019-2020 (Μάιος) έγινε με βάση την καλή θέληση του διευθυντή (όταν δεν υπήρχαν επαρκή έγγραφα) και μόνον εάν υπήρχαν διαθέσιμες θέσεις. Έτσι, λίγα παιδιά εγγράφηκαν στα δημοτικά σχολεία, κυρίως λόγω της έλλειψης θέσεων και της ύπαρξης πολλών παιδιών στην περιοχή από κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Επομένως, υπάρχει σοβαρή έλλειψη πρόσβασης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Οι φορητοί υπολογιστές δόθηκαν μόνο σε δύο (2) περιπτώσεις σε παιδιά δημοτικού και η πλειονότητα των παιδιών έμειναν εκτός των δημοτικών σχολείων είτε λόγω μη εγγραφής ή λόγω αδυναμίας παρακολούθησης. Η οργάνωση εκτύπωνε τις σχολικές εργασίες, αλλά δεν μπορούσε στην πραγματικότητα να αντικαταστήσει το σχολείο.

Στο 60% των μαθητών λυκείου δόθηκαν φορητοί υπολογιστές και η πρόσβαση στα μαθήματα ήταν εφικτή, ωστόσο, το 40% δεν είχε πρόσβαση. Η έλλειψη οικογενειακού και εκπαιδευτικού υποστηρικτικού πλαισίου ήταν καταφανής σε όλες τις περιπτώσεις:

Κέντρο Συμπαράστασης Παιδιών και Οικογένειας

Οι εγγραφές για τα δημοτικά και νηπιαγωγεία, τον Μάιο, έγιναν μόνο στο Διαδίκτυο. Δεν το ξέραμε αυτό. Πήγαμε στο Κέντρο Στήριξης και μας βοήθησαν. Αλλά δεν είχαμε χρόνο να πάμε στο σχολείο για να επικυρώσουμε την εγγραφή μαζί με την κάρτα υγείας του μαθητή. Ο χρόνος πέρασε μέχρι να κλείσουμε ραντεβού με έναν παιδίατρο και έναν καρδιολόγο και, τον Σεπτέμβριο, δεν είχαν πλέον θέσεις στο σχολείο για την τάξη που χρειαζόμασταν. Οι θέσεις δόθηκαν στα παιδιά των μεταναστών. Τα παιδιά μας θα παραμείνουν αναλφάβητα. Δεν μπορούσαν να πάνε σχολείο φέτος

Μαρτυρία μητέρας

ΑΕΠ και ανεργία

Το ΑΕΠ υποχώρησε το 2020 κατά 10,5% και υπολογίζεται ότι η ύφεση θα είναι τελικά μεγαλύτερη του 11,6%. Αυτό είναι ιδιαίτερα επιβαρυντικό διότι έχει ήδη χαθεί το 25% του ΑΕΠ τη δεκαετία που πέρασε (2008-2018). Να σημειωθεί εδώ ότι η ύφεση ήταν παρούσα πριν την πανδημία και το ΑΕΠ είχε αρχίσει ήδη να υποχωρεί από το πρώτο τρίμηνο του 2020.

Το δημόσιο χρέος το 2021 ανήλθε για πρώτη φορά στο **208,9%** του ΑΕΠ^{xxxiii} επιβεβαιώνοντας ότι η Ελλάδα παραμένει μία υπερχρεωμένη χώρα. Αναλυτές υποστηρίζουν ότι για κάθε μία μονάδα πτώσης του ΑΕΠ, χάνονται περίπου 50.000 θέσεις εργασίας. Με βάση την πτώση των 10,5 αυτών μονάδων αναμένεται κατ' εκτίμηση αύξηση της ανεργίας της τάξης 500.000 ανέργων.

Τα στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ για το τρίτο τρίμηνο του 2020^{xxxiv} δίνουν 3.926.812 ως απασχολούμενα άτομα. Ωστόσο, εδώ περιλαμβάνονται ως εργαζόμενοι και όλοι όσοι τέθηκαν σε αναστολή ή λαμβάνουν το 50% των αποδοχών τους. Οι άνεργοι ανέρχονταν σε 756.424 άτομα και η ανεργία εκτιμήθηκε στο 16,7%. Δεν σημειώνονται σημαντικές διαφορές με το 2019, με 17,3% επίσημη ανεργία, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ.

Τα στοιχεία του ΟΑΕΔ είναι εντελώς διαφορετικά: Το σύνολο των εγγεγραμμένων ανέργων στο Μητρώο, με κριτήριο την αναζήτηση εργασίας, τον Δεκέμβριο του 2020 ήταν 1.133.432 άτομα (αύξηση 2,42% έναντι του Νοεμβρίου 2020 και αύξηση 4,69% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2019). Από τους άνεργους το 49,46% (560.567) είναι εγγεγραμμένο για διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών. Οι άνδρες ανήλθαν σε 422.487 (ποσοστό 37,28%) και οι γυναίκες ανήλθαν σε 710.945 (ποσοστό 62,72%), γεγονός που καταδεικνύει και την έμφυλη διάσταση της φτώχειας.

Σύμφωνα με το σύστημα ΕΡΓΑΝΗ του Υπουργείου Εργασίας, την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2020, χάθηκαν 133.000 θέσεις εργασίας^{xxxv} (αναγγελίες προσλήψεων μείον αποχωρήσεις) ενώ τον Νοέμβριο του 2020 χάθηκαν 29.933 ακόμη θέσεις εργασίας. Διαπιστώθηκε όμως ότι το 50% των νέων προσλήψεων αφορά μερική (40,53%) ή εκ περιτροπής (8,99%) απασχόληση, γεγονός που δείχνει ότι ευέλικτες μορφές εργασίας όπως μερική απασχόληση, τηλεργασία αποκτούν όλο και περισσότερο έδαφος.

Η διάσταση των δεδομένων ΕΛΣΤΑΤ και ΟΑΕΔ οφείλεται στη διαφορετική μεθοδολογία καταγραφής και αντιστοιχούν σε διαφοροποιημένους πληθυσμούς^{xxxvi}: Η ΕΛΣΤΑΤ είναι υπεύθυνη για την επίσημη εκτίμηση του ποσοστού της ανεργίας, με κοινά εργαλεία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, για λόγους συγκρισιμότητας. Ο ΟΑΕΔ είναι υπεύθυνος για την διοικητική καταγραφή των εγγεγραμμένων ανέργων, άσχετα αν επιβεβαιώνεται ή όχι ότι αναζητούν άμεσα εργασία. Επίσης, σε κάθε χώρα υπάρχουν διαφορετικές προϋποθέσεις εγγραφής. Επιπλέον, η ΕΛΣΤΑΤ κατατάσσει στατιστικά ένα ποσοστό ανέργων στους «οικονομικά ανενεργούς» και εκτός εργατικού δυναμικού, με βάση ορισμούς του ILO. Οι διαφοροποιήσεις αυτές δεν επιτρέπουν ακριβή συμπεράσματα για τον αριθμό και το ποσοστό των ανέργων. Ωστόσο ο η Έκθεση του Ετήσιου Προϋπολογισμού στη Βουλή αποδέχεται ότι η ανεργία για το 2020 ήταν 18,9%.

Το Ινστιτούτο Εργασίας ΙΝΕ της ΓΣΕΕ^{xxxvii} είχε υπολογίσει ότι η ανεργία θα ήταν μεγαλύτερη και ότι θα κυμανθεί τελικά στο 21,2%. Πριν το δεύτερο lockdown, το ΙΝΕ της ΓΣΕΕ εκτίμησε ότι περισσότεροι από 180.000 εργαζόμενοι βρίσκονται σε μία γκριζα περιοχή μεταξύ υποαπασχόλησης και ανεργίας και παρέμεναν σε καθεστώς αναστολής σύμβασης για περισσότερο από τρεις μήνες, με αποδοχές μειωμένες τουλάχιστον κατά 50%. Οι εκτιμήσεις για τους εργαζόμενους σε αναστολή σύμβασης τον Δεκέμβριο του 2020 ήταν περίπου 640.000 άτομα. Επομένως, ενδεχόμενη άρση του καθεστώτος της αναστολής θα διπλασίαζε τον αριθμό των ανέργων και θα ανέβαζε τον δείκτη της ανεργίας στο 27%. Σχεδόν ένα εκατομμύριο εργαζόμενοι φοβούνται ότι οι συμβάσεις τους δεν θα ανανεωθούν ή ότι δύσκολα θα γυρίσουν στη δουλειά τους με τους ίδιους όρους πριν την πανδημία^{xxxviii}.

Το ΙΝΕ της ΓΣΕΕ επισημαίνει ότι το κόστος απώλειας εργασίας είναι ιδιαίτερα υψηλό, αφού ύστερα από δύο χρόνια ανεργίας ο άνεργος έχει απωλέσει το 47% του εισοδήματός του. Το αποτέλεσμα αυτό κατατάσσει την Ελλάδα στην τρίτη χειρότερη θέση στην Ευρωζώνη. Οι μακροχρόνιοι άνεργοι έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα κατά 70% να μην επιστρέψουν στην αγορά εργασίας.

Να σημειώσουμε ότι από τον συνολικό αριθμό των ανέργων, τον Δεκέμβριο επιδοτούμενοι ήταν μόνον 202.504, λόγω των τυπικών προϋποθέσεων που θέτει ο ΟΑΕΔ. Εντός του 2020

δόθηκε άπαξ έκτακτη οικονομική ενίσχυση 400 ευρώ στους μη επιδοτούμενους μακροχρόνιους άνεργους. Από τον συνολικό αριθμό όμως των 578.668 εγγεγραμμένων μακροχρόνια ανέργων, μέχρι τον Απρίλιο του 2020 έλαβαν το επίδομα μόνον 150.000 άνεργοι οι οποίοι είχαν συμπληρώσει 12μηνη συνεχή ανεργία. Επομένως, έμειναν εκτός του έκτακτου βοηθήματος για τυπικούς λόγους εν μέσω πανδημίας, περίπου 350.000 μακροχρόνια άνεργοι, ασχέτως εισοδηματικών κριτηρίων^{xxxix}. Η δυνατότητα του βοηθήματος δόθηκε και σε όσους συμπλήρωσαν 12μηνη συνεχή ανεργία μέχρι τον Νοέμβριο του 2020 υπό τον όρο ότι δεν είχαν λάβει το βοήθημα που καταβλήθηκε Απρίλιο και Μάιο. Και πάλι, ένα μεγάλο ποσοστό μη επιδοτούμενων εγγεγραμμένων ανέργων αποκλείστηκε για τυπικούς λόγους.

Ένα ειδικότερο θέμα αποτελεί η απασχόληση στον τουρισμό, ο οποίος προσφέρει το 20,8% του ΑΕΠ στη χώρα. Η Ελλάδα είναι η πιο ευάλωτη οικονομία της Ευρωζώνης ακριβώς διότι πλήττεται από την ύφεση του τουρισμού με το 21,7% της απασχόλησης να εξαρτάται από αυτόν. Αξίζει να αναφέρουμε ότι το 34,1% των επιδοτούμενων ανέργων προέρχεται από τα τουριστικά επαγγέλματα.

Ανεργία στη Βόρεια Ελλάδα

Σχετικά με περιοχές με τη γεωγραφική κατανομή της μεγαλύτερης ανεργίας εστιάζουμε στη Βόρεια Ελλάδα:

Σύμφωνα με στοιχεία των Εργατικών Κέντρων στον **Έβρο** και τη **Ροδόπη**, η ανεργία είναι στο 35-40% λόγω της αποβιομηχάνισης. Στη **Θεσσαλονίκη** η ανεργία αγγίζει το 35%, με ντόμιο απολύσεων σε βιομηχανία, βιοτεχνία, εμπόριο, τουρισμό και εστίαση. Στη **Δράμα** και τις **Σέρρες**, το 40%, σε συνδυασμό με τις επιπτώσεις της πανδημίας, λόγω αποβιομηχάνισης, μεταφοράς επιχειρήσεων στη γειτονική Βουλγαρία και, με κλείσιμο του 50% των επιχειρήσεων. Στην **Πέλλα** (Έδεσσα και Αλμωπία), η ανεργία αγγίζει το 60% με πλήρη απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και παράλληλη υποβάθμιση του τομέα υγείας, με μεγάλες ελλείψεις γιατρών στο νοσοκομείο και τα Κέντρα Υγείας της περιοχής.

Στην **Πιερία**, που στηρίζεται κυρίως στον τουρισμό, λόγω της πανδημίας υπολειτούργησαν ξενοδοχεία και εστίαση και ελάχιστοι εργαζόμενοι κατάφεραν να πάρουν το τρίμηνο επίδομα του ΟΑΕΔ. Στη **Βέροια** ζητείται να ενταχθούν στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης του ΟΑΕΔ και οι αγροτικές δραστηριότητες ώστε να ενεργοποιηθεί το εργατικό δυναμικό μακροχρόνια ανέργων.

Στο **Κιλκίς**, η υψηλή ανεργία και η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων σχετίζεται άμεσα με τις επιπτώσεις της πανδημίας. Στην Καβάλα και την Ξάνθη επισημαίνεται η τεράστια έκταση της αδήλωτης^{xi} και ανασφάλιστης εργασίας και το μεγάλο ποσοστό της μερικής εργασίας, που φθάνει το 40% της συνολικής εργασίας.

Στη **Χαλκιδική**, οι επιπτώσεις της πανδημίας στον τουρισμό ήταν σοβαρές και τα αιτήματα των εργαζόμενων στον τομέα αφορούν κάλυψη για ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, ρύθμιση οφειλών ΔΕΚΟ και δανείων πρώτης κατοικίας, επιδότηση ενοικίου, θέρμανσης και επίδομα ανεργίας για όλους τους ανέργους. Στην **Καστοριά** η ανεργία έφτασε στο 55% και στη **Φλώρινα** το 35%.

Ειδικά στο νομό **Κοζάνης** που επλήγη ιδιαίτερα από τον Covid 19 λόγω πολλών κρουσμάτων, υπάρχει ιδιαίτερη ανησυχία για την κάθετη αύξηση της ανεργίας λόγω των σχεδίων απολιγνιτοποίησης και κλεισίματος των μεγάλων μονάδων ηλεκτροπαραγωγής της ΔΕΗ. Το ίδιο θέμα υπάρχει και στην **Μεγαλόπολη** στην Πελοπόννησο, όπου επίσης η τοπική οικονομία συναρτήθηκε με την εξόρυξη του λιγνίτη και την λειτουργία των μονάδων της ΔΕΗ.

Ανισότητες στην απώλεια μισθών

Σύμφωνα με το Δελτίο Εργασιακών και Κοινωνικών Εξελίξεων του Δεκεμβρίου 2020^{xi} που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ελλάδα ήταν η δεύτερη χώρα σε απώλεια εισοδήματος από την εργασία λόγω της πανδημίας στη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2020. Η μείωση των εισοδημάτων ήταν 8%, έναντι 10% για την Κροατία και με μέσο όρο για την ΕΕ των 27, 5%. Για την Ελλάδα η μείωση αυτή προστέθηκε στην μείωση των εισοδημάτων από το 2009 μέχρι το 2019.

Εξαιρετικά άνισες ήταν οι απώλειες ανά χώρα αλλά σημειώθηκαν μεγάλες αποκλίσεις στις εισοδηματικές κατηγορίες. Οι απώλειες εισοδήματος από την πανδημία και τα lockdown ήταν διπλάσιες στους χαμηλόμισθους εργαζόμενους σε σχέση με τους υψηλόμισθους. Στην Ελλάδα η απώλεια εισοδήματος σε σχέση με το 2019 ξεπέρασε το 12% για τους χαμηλόμισθους έναντι μείωσης περίπου 6,5% για τους εργαζόμενους μεσαίου και υψηλού εισοδήματος.

Η βασική αιτία της απώλειας εισοδήματος ήταν η απουσία από την εργασία: 10,3% του απασχολούμενου πληθυσμού στην ΕΕ των 27 δηλ. 19,3 εκατομμύρια άτομα απουσίαζαν από την εργασία λόγω αναστολής συμβάσεων ή απολύσεων. Η στήριξη στα άτομα αυτά επικεντρώθηκε στην μερική αναπλήρωση εισοδήματος αλλά οι ενισχύσεις που δόθηκαν δεν αναπλήρωσαν τους πλήρεις μισθούς. Οι έκτακτοι, οι εποχικοί και οι άτυπα εργαζόμενοι έμειναν χωρίς καμία κάλυψη. Επιβεβαιώθηκε επίσης ότι τις μεγαλύτερες απώλειες

εισοδήματος είχαν οι εργαζόμενοι σε τουρισμό-ξενοδοχεία-εστίαση (μέσος όρος 20%) αλλά και στις τέχνες-ψυχαγωγία (μέσος όρος 14%).

Σύμφωνα με έρευνα κοινής γνώμης της ALCO και του INE της ΓΣΕΕ τον Ιανουάριο του 2021,^{xiii} ένας στους τρεις μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα (περίπου το 31%) είχε μείωση των απολαβών του πάνω από 21%. Το 22% δήλωσε απώλεια εισοδήματος 21-30%, το 13% απώλειες 11-20%. Το 44% δηλώνει ότι δεν μειώθηκαν τα εισοδήματα κατά τη διάρκεια της πανδημίας.

Το 48% των ερωτηθέντων είναι απαισιόδοξοι για την εξέλιξη των αμοιβών τους το πρώτο εξάμηνο του 2021 ενώ το 39% των εργαζομένων (4 στους 10) δηλώνουν επίσης απαισιόδοξοι σχετικά με την διατήρηση της θέσης εργασίας τους.

5. Καλές πρακτικές στην Ελλάδα (έρευνα)

(έρευνα του Ελληνικού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας)

Φαίνεται ότι η πλειονότητα οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών που παρέχουν υπηρεσίες σε ευάλωτα άτομα και κοινωνικές ομάδες είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους και συνεργάζονται με διάφορους τρόπους. Κοινός στόχος είναι η κοινωνική ένταξη ή επανένταξη και η πρόσβαση όσων έχουν ανάγκη σε αγαθά και υπηρεσίες.

Η φύση της συνεργασίας αυτής περιλαμβάνει ψυχοκοινωνική υποστήριξη, επαγγελματική εκπαίδευση και συμβουλευτική, νομική υποστήριξη, ιατρικές υπηρεσίες αποκατάσταση ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα, παροχή ιατρικών υπηρεσιών, φαρμάκων και ειδών υγιεινής, στέγασης, διατροφής, ζητήματα ψυχικής υγείας και παραπομπές για διαχειριστούν τα αιτήματα από πιο εξειδικευμένους φορείς.

Σημαντική είναι η ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών όσον αφορά στην ολιστική κάλυψη και των αναγκών που προκύπτουν στη διαχείριση των περιπτώσεων έμφυλης βίας. Αυτού του είδους η βία αυξάνεται παγκοσμίως και πολλές οργανώσεις συνεργάζονται για να παρέχουν ολιστική υποστήριξη και παρέμβαση στις ωφελούμενες για κάλυψη των μεικτών αναγκών τους. Η συνεργασία αφορά και τη διαχείριση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, διεκδίκησης δικαιωμάτων και άσκησης πίεσης για αλλαγή νομικού πλαισίου ή χάραξη πολιτικής.

6. Είναι η Κυβέρνηση υποστηρικτική;

Η πρώτη εμφάνιση κρουσμάτων Covid-19 εξέπληξε τους πάντες και το lockdown έθεσαν τους κατοίκους της χώρας σε απομόνωση και αποξένωση. Η κατάσταση επιδεινώθηκε για τους ωφελούμενους των κοινωνικών υπηρεσιών και τα άτομα που έχουν ανάγκη για τους εξής λόγους:

Η εργασία εξ αποστάσεως και η παροχή υπηρεσιών μείωσαν άμεσα τον αριθμό του εξυπηρετούμενου πληθυσμού. Η ψηφιοποίηση των υπηρεσιών που παρέχονται από τους δημόσιους φορείς άλλοτε διευκόλυνε και άλλοτε οδήγησε στη χρονοβόρα διαδικασία των ραντεβού για κάθε είδους αίτημα. Το ίδιο ίσχυσε και για τα άτομα που είχαν δυσκολία να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες, καθώς δεν είχαν διαθέσιμο εισόδημα. Μόνο ένας συγκεκριμένος αριθμός εργαζομένων επιτρεπόταν να εργαστεί στο χώρο εργασίας του και ίσχυσαν εναλλακτικές βάρδιες προκειμένου να συμμορφωθούν με τα Πρωτόκολλα Υγείας σε όλες τις ενέργειες και τις υπηρεσίες. Η χρήση μάσκας και αντισηπτικών υγρών, ο καθαρισμός επιφανειών και αντικειμένων και ο περιορισμός των επαφών με εξυπηρετούμενους μπήκαν στην καθημερινή ατζέντα, με πρώτο στη λίστα του περιορισμού των μετακινήσεων γενικά που επηρέασε και την παροχή δια ζώσης υπηρεσιών σε άτομα που τις είχαν ανάγκη.

Για μερικούς, η αυτόματη επέκταση των παροχών (π.χ. η ανανέωση των καρτών ανεργίας από τον ΟΑΕΔ και το επίδομα ανεργίας) ήταν επωφελής όπως και σε περιπτώσεις αυτόματης ανανέωσης νομικών εγγράφων, όπως π.χ. έντυπα αίτησης ασύλου και άδειες παραμονής, για τις οποίες θα ήταν απαραίτητη η επίσκεψη στην Υπηρεσία Ασύλου. Η δυνατότητα έκδοσης εγγράφων στο διαδίκτυο μέσω του www.gov.gr έχει επίσης θεωρηθεί επωφελής.

Ο αριθμός των συμμετεχόντων στα προγράμματα των οργανώσεων μειώθηκε σταθερά μαζί με τις υπηρεσίες και τις δραστηριότητες που παρέχονται, από τότε που ο περιορισμένος αριθμός ζωντανών (ατομικών και ομαδικών) συναντήσεων, έχει μειωθεί και γίνεται κατόπι ραντεβού.

Οι ανοιχτές τηλεφωνικές γραμμές ήταν βοηθητικές: το 15900 για τη βία κατά των γυναικών, χρησιμοποιήθηκε και για την υποστήριξη αιτημάτων για επείγουσα στέγαση και τηλεφωνικές συνεδρίες και το 10306 για περιπτώσεις ψυχοκοινωνικής υποστήριξης. Επιπλέον, υπήρξε η δυνατότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας με φροντιστές.

Οι οικογένειες συνέχισαν να λαμβάνουν επιδόματα όπως για το ενοίκιο ή το νεογέννητο παιδί. Η επιδότηση των 400 ευρώ για ανέργους ωφέλησε μεμονωμένα άνεργα άτομα και, σε περίπτωση που και οι δύο γονείς μιας οικογένειας ήταν εκτός εργασίας, το επίδομα διπλασιάστηκε, αρκετά σημαντικό για πολύτεκνες οικογένειες. Συνεχίστηκε η ρύθμιση των 60 δόσεων προς τη ΔΕΗ, βάσει κοινωνικού τιμολογίου, ένα μέτρο που κρίνουμε ότι πρέπει να συνεχιστεί και το 2021 ώστε να μην διακόπτεται η παροχή ηλεκτρικής ενέργειας στα σπίτια.

Οι αιτούντες άσυλο που αναμένουν απάντηση και διαμένουν σε κάποια δομή για αιτούντες άσυλο που παρέχει σίτιση, συνέχισαν να λαμβάνουν το σχετικό επίδομα των 90 ευρώ μέσω

προπληρωμένης κάρτας. Όσοι διέμεναν σε διαμερίσματα του ESTIA χωρίς σίτιση, ελάμβαναν 150 ευρώ για το σύνολο των εξόδων τους (τροφήμα, ένδυση, είδη υγιεινής κλπ).

Όσοι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες υποστηρίζονται μέσω του προγράμματος HELIOS, δικαιούνται μηνιαίο επίδομα ενοικίου 162 ευρώ ή αναλογικά μεγαλύτερο για οικογένεια.

Ωστόσο, όσοι έχουν λάβει άσυλο, αλλά για γραφειοκρατικούς λόγους, δεν έχουν λάβει ακόμη την τελική άδεια παραμονής ως αναγνωρισμένοι πρόσφυγες, δεν έχουν δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση για το ΚΕΑ-ΕΕΕ των 200 ευρώ και παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς καμία υποστήριξη. Όσοι είναι εγγεγραμμένοι ως άνεργοι, έχουν λάβει τα κύρια οφέλη της κάρτας ανεργίας (δωρεάν κυκλοφορία, κ.λπ.) αλλά δεν λαμβάνουν επίδομα, επειδή δεν έχουν ικανό αριθμό ενσήμων εργασίας ή δεν είναι μακροχρόνιοι άνεργοι.

Επομένως, σε όλα τα επιδόματα υπάρχουν δικαιούχοι που δεν έχουν επωφεληθεί από κανένα συγκεκριμένο μέτρο και έχουν χάσει πιθανά οφέλη λόγω καθυστερήσεων και χρονοβόρων διαδικασιών.

Ένα από τα θετικά μέτρα της τοπικής αυτοδιοίκησης ήταν το Πολυδύναμο Κέντρο του Δήμου Αθηναίων στην οδό Αχαρνών που παρέχει στέγαση σε άστεγους που διαβιώνουν στο δρόμο και λειτούργησε ως προστατευτικό μέτρο αυτού του πληθυσμού στη διάρκεια της πανδημίας. Για τη λειτουργία του εργάζονται, σε συνεργασία του ΚΥΑΔΑΑ με οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών γιατροί, κοινωνικοί λειτουργοί και φροντιστές.

Μια ειδική περίπτωση ήταν τα γηροκομεία που βρέθηκαν «στο κόκκινο» λόγω της εμφάνισης των περιπτώσεων COVID-19 όπου ναί μεν οι έλεγχοι ήταν συνεχείς αλλά δεν είχαν την ανάλογη υποστήριξη.

Η λήψη επιδομάτων σε ορισμένες περιπτώσεις έχει λειτουργήσει και ως αντικίνητρο, καθώς οι επιδοτούμενοι δεν θα δύναται να περιλαμβάνονται στις υπηρεσίες που παρέχονται από ορισμένα δίκτυα και οργανώσεις. Επομένως, δεν μπορούν λόγω των πρόσθετων εσόδων τους να επωφεληθούν περαιτέρω.

Υπήρξαν συγκεκριμένοι πληθυσμοί που δεν ωφελήθηκαν από τα κρατικά μέτρα καθώς δεν υπήρξε άμεση πρόσβαση στις υπηρεσίες. Ωστόσο η συμμετοχή σε συνεδρίες και διασκέψεις διαδικτυακά μείωσαν τον κίνδυνο έκθεσης στον ιό.

Ασθενείς σε μονάδες υγείας επωφελήθηκαν από τις δυνατότητες της τεχνολογίας, καθώς ένωσαν ότι παρά τη φυσική απόσταση είναι δυνατό να αλληλεπιδράσουν και να παραμείνουν σε στενή επικοινωνία με το κοινωνικό τους περιβάλλον.

Η πρόσβαση σε τρόφιμα έγινε ακόμη πιο δύσκολη - οι άνθρωποι που το είχαν ανάγκη, δεν μπορούσαν πρακτικά να βρουν δωρεάν μαγειρεμένο φαγητό. Επίσης εάν δεν είχαν εγγραφεί πριν από την πανδημία στο μητρώο των δικαιούχων στα κοινωνικά παντοπωλεία των Δήμων, δεν μπορούσαν να το κάνουν εντός του 2020.

Η πρόσβαση στον ΟΑΕΔ για την ανανέωση της κάρτας ανεργίας ήταν δύσκολη. Στην πρώτη καραντίνα η ανανέωση έγινε αυτόματα ενώ τη δεύτερη φορά έπρεπε να γίνει ηλεκτρονικά από τους άνεργους. Έτσι και πάλι, όλοι οι άνεργοι έπρεπε να υποστηριχθούν για να ανανεώσουν ηλεκτρονικά την κάρτα ανεργίας ενώ αν δεν το έκαναν, έχαναν το επίδομα.

Οι ψηφιακά αναλφάβητοι ενήλικες εξαρτήθηκαν από κοινωνικές υπηρεσίες για τη διαχείριση υποθέσεών τους όπως φορολογική δήλωση, ΑΜΚΑ, αιτήσεις παροχών, παροχή τροφίμων κλπ..

Τα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών απαιτούσαν επίσης προγραμματισμένο ραντεβού όπως και τα Κοινωνικά Κέντρα των Δήμων λόγω των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Το Κοινοτικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων για τους Ρομά λειτούργησε μόνο το μήνα Δεκέμβριο του 2020 και αυτό έκανε τα πράγματα αρκετά δύσκολα. Διαπιστώθηκε επίσης ότι άλλες υπηρεσίες ήταν ή ανεπαρκείς ή δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν για διάφορους λόγους. Η εξυπηρέτηση από το τηλέφωνο ήταν πρακτικά αδύνατη.

Η διανομή τροφίμων σταμάτησε από τις εγκαταστάσεις-σημεία διανομής των παρόχων αλλά ειδικά για τους ηλικιωμένους- μη εξυπηρετούμενους πραγματοποιήθηκαν παραδόσεις στο σπίτι. Όλες οι άλλες διανομές από Κοινωνικά Παντοπωλεία πραγματοποιήθηκαν με αυστηρή τήρηση των αποστάσεων και των μέτρων προστασίας.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν αναφορές ατόμων που δηλώνουν ότι ωφελήθηκαν, διότι αισθάνονται πιο ασφαλή και διατηρούν τη συμμετοχή τους στα προγράμματα ως συνήθως. Για παράδειγμα, το Πολυδύναμο Κέντρο για τους Αστέγους του Δήμου Αθηναίων επέτρεψε στους ανθρώπους που ζουν στο δρόμο να βρουν καταφύγιο και να προστατευθούν από την πανδημία.

Τέλος, η παροχή επιπλέον πληροφόρησης αποτέλεσε καλό και ισχυρό σύμμαχο είτε για να ενημερωθεί κανείς για τις οργανώσεις παροχής υπηρεσιών είτε για λόγους πρόληψης. Αυτό

ήταν αρκετά σημαντικό, λαμβανομένου υπόψη των δυσκολιών που προκλήθηκαν από τα περιοριστικά μέτρα κατά της πανδημίας.

7. Ποιος είναι ο ρόλος του Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας; (έρευνα του Ελληνικού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας)

Δόθηκε μεγάλη έμφαση στο ότι το Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της σχέσης και της οριζόντιας συνεργασίας φορέων που παρέχουν υπηρεσίες. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρθηκε η άσκηση κατάλληλης πολιτικής πίεσης και θεσμικής επιρροής και η αξία της επάλληλης λειτουργίας τέτοιων δικτύων. Μέσω της ενεργού συμμετοχής των μελών, της διάχυσης πληροφόρησης, της ανταλλαγής τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών και της λειτουργίας δικτύων παραπομπών μπορούν να ωφεληθούν και οι επαγγελματίες του χώρου.

Αυτό που είναι απαραίτητο είναι η τακτική επαφή, η αλληλεπίδραση, η εμπειρία και η τεχνογνωσία των οργανώσεων που παρέχουν υπηρεσίες, η δικτύωση και συνεργασία σε όλα τα επίπεδα και από όλα τα σχετικά Δίκτυα και Πλατφόρμες. Για να είναι οι φορείς πιο αποτελεσματικοί και λειτουργικοί, χρειάζεται να γίνονται άμεσα οι αναγκαίες παραπομπές και να ενισχύεται η δικτύωση των οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών με την τοπική αυτοδιοίκηση καθώς και η θεσμική συνεργασία (σε κρατικό επίπεδο) των ενδιαφερομένων φορέων.

Δεν υπάρχει ουσιαστικά κοινωνική πολιτική προς εφαρμογή και αυτό επισημαίνεται ως βασικό θέμα από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Όσοι επικεντρώνονται σε αυτό, βλέπουν το Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας να συνεισφέρει ασκώντας πίεση για την εφαρμογή πολιτικών κατά της φτώχειας και για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά συγκεκριμένων ομάδων ανθρώπων, όπως για παράδειγμα των Ρομά.

Η έρευνα είναι ένα σημαντικό κομμάτι συνεισφοράς του Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας. Τα ευρήματα στους κρίσιμους τομείς στους οποίους εργάζονται οι οργανώσεις-μέλη του μπορούν να αξιοποιούνται εκτενώς, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, για την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση όλων όσων παρέχουν υπηρεσίες καθώς και των αρχών. Η τεκμηρίωση για τις πραγματικές ανάγκες και για την προώθηση συγκεκριμένων μέτρων για την εξυπηρέτηση του πληθυσμού, είναι αναγκαία ώστε να ασκούνται αποτελεσματικές πολιτικές και προκειμένου να μην χάνεται χρόνος και ενέργεια.

Η άσκηση πίεσης για την ομαλοποίηση των διαδικασιών, για παράδειγμα παροχή ασύλου και η επισήμανση των προβλημάτων των αιτούντων άσυλο που παραμένουν χρόνια σε εκκρεμότητα, μπορεί να είναι ένας από τους βραχυπρόθεσμους στόχους του Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας. Παρομοίως, για τις πολιτικές που αποκλείουν τα άτομα που ζουν σε συνθήκες φτώχειας, χρειάζεται να τονιστεί η επιτακτική ανάγκη της αξιοποίησης της εμπειρίας των μελών του (εμπειρία πεδίου, πρώτη και άμεση επαφή με τους δικαιούχους). Προτείνεται η δημιουργία ομάδων εργασίας, η διοργάνωση θεματικών συναντήσεων, η συλλογή τεκμηριωμένων δεδομένων και η ενδυνάμωση της φωνής των ανθρώπων που βιώνουν φτώχεια. Επισημαίνεται επίσης η ανάγκη διεύρυνσης του Δικτύου με την συμμετοχή περισσότερων οργανώσεων.

Πέραν αυτών, προτείνεται ο προγραμματισμός κοινών πρωτοβουλιών με την στήριξη του κράτους, οι οποίες θα διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα και προστιθέμενη αξία των προγραμμάτων. Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο του πληθυσμού με τις ιδιαίτερες ανάγκες του, προτείνεται και η στενότερη συνεργασία με τον Συνήγορο του Πολίτη και τις Κοινωνικές Υπηρεσίες Δήμων.

Η διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής μπορεί να επιτευχθεί με συνεχή παρακολούθηση των εξελίξεων και συστηματική παρέμβαση στα θέματα που σχετίζονται με το Καταστατικό του Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας. Είναι σημαντική η προσπάθεια διατήρησης ανοικτού διαύλου επικοινωνίας με τους θεσμικούς φορείς και την κινητοποίησή τους για ανοικτά κοινωνικά ζητήματα. Οι στρατηγικές κοινωνικής ένταξης και πρόληψης αντιμετώπισης των παραγόντων που πυροδοτούν τη φτώχεια, μπορούν να είναι αποτελεσματικές και

βιώσιμες μόνο όταν συνδυάζουν την εμπειρία πεδίου των οργανώσεων με τον αντίκτυπο των μέτρων και των πολιτικών που λαμβάνονται κεντρικά.

Είναι ζωτικής σημασίας να ακουστούν οι φωνές κοινωνικά αποκλεισμένων ανθρώπων έτσι ώστε να ενδυναμωθούν οι ευάλωτες ομάδες. Οι κοινωνικά και οικονομικά ευάλωτοι χρειάζονται στήριξη προκειμένου να συμμετέχουν ενεργά, να παίρνουν μέρος στην εκτίμηση των αναγκών και τη λήψη αποφάσεων, στη χαρτογράφηση των κοινωνικών δομών που καταπολεμούν τη φτώχεια και στην άσκηση των δικαιωμάτων τους. Η συμμετοχή τους αποκλεισμένων θα πρέπει να βρίσκεται ως πρώτο θέμα στην επικοινωνία μεταξύ φορέων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και εδώ είναι κρίσιμος ο ρόλος του Δικτύου για την Καταπολέμηση της Φτώχειας.

8. Θεματική έμφαση 2019/20: Εξελίξεις για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα

Το 2014 θεσπίστηκε το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα^{»xliii}, που εφαρμόστηκε πιλοτικά σε 30 δήμους και αργότερα στο σύνολο της χώρας. Το 2016 η παροχή μετονομάστηκε σε «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης» (ΚΕΑ). Το ΚΕΑ αναδείχτηκε στο βασικό εργαλείο καταπολέμησης της φτώχειας, ενισχύοντας άτομα χαμηλού εισοδηματικού προφίλ. Η παρούσα κυβέρνηση συνέχισε την παροχή του επιδόματος που τον Δεκέμβριο του 2019 ονομάστηκε και πάλι «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» ή ΕΕΕ.

Θεωρητικά το πρόγραμμα έχει τρεις πυλώνες: την εισοδηματική ενίσχυση, τη διασύνδεση με υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης, και τη διασύνδεση με την αγορά εργασίας. Πρακτικά όμως λειτουργεί κυρίως το σκέλος της εισοδηματικής ενίσχυσης, διότι τα Κέντρα Κοινότητας των Δήμων επαρκούν - εκτός φωτεινών εξαιρέσεων - μόνον για την υποβοήθηση της συγκέντρωσης των δικαιολογητικών και υποβολής των αιτήσεων.

Η ενίσχυση ανέρχεται σε έως 200 € το μήνα για μονοπρόσωπο νοικοκυριό και προσαυξάνεται κατά 100 € για κάθε επιπλέον ενήλικο και 50 € για κάθε ανήλικο μέλος. Για την ένταξη στους δικαιούχους λαμβάνονται υπόψη τα εισοδήματα του τελευταίου εξαμήνου πριν την αίτηση καθώς και η ακίνητη περιουσία. Τα Κέντρα Κοινότητας των Δήμων και πολλές ΜΚΟ παρέχουν συμβουλευτική προκειμένου να γίνουν ηλεκτρονικά οι σχετικές αιτήσεις.

Το ΕΕΕ σχεδιάστηκε να παρέχεται σε περίπου 273.000 ευάλωτα νοικοκυριά. Το 2020 οι δικαιούχοι ήταν 256.562 νοικοκυριά με 482.335 ωφελούμενα μέλη. Τον Δεκέμβριο το επίδομα δόθηκε σχεδόν «διπλό» αλλά με μειώσεις: Ένα νοικοκυριό με ένα άτομο και μηδενικό εισόδημα θα ελάμβανε 400 ευρώ αντί για 200 ευρώ - εκτός αν είχε ένα ορισμένο εισόδημα το τελευταίο εξάμηνο, οπότε θα ελάμβανε και πάλι 200 ευρώ. Ένα ζευγάρι με 2 ανήλικα παιδιά θα ελάμβανε έως 800 ευρώ ή μειωμένο επίδομα 486 ευρώ, αν στο τελευταίο εξάμηνο εισόδημα. Παρά το χαμηλό ύψος επιδόματος η χορήγησή του αποτέλεσε ένα θετικό μέτρο ελάχιστης ανακούφισης των ακραία φτωχών και των συνεπειών της πανδημίας.

Θεωρείται ωστόσο προβληματική η δραστική μείωση του επιδόματος σε όσους έχουν μικρά εισοδήματα ή έχουν κάποια βοηθητική ημιαπασχόληση. Επίσης, είναι φανερό από τον συνολικό εκτιμώμενο αριθμό των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή ακραία φτώχεια, ότι μόνο ένα μικρό μέρος μπορεί να λαμβάνει το επίδομα. Αυτό συμβαίνει από ελλιπή ενημέρωση, από έλλειψη υποστηρικτικού πλαισίου ή από αδυναμία συλλογής των δικαιολογητικών. Όμως ο βασικός λόγος που θεσπίστηκε το ΕΕΕ δεν ήταν η θέσπιση ενός ακόμη επιδόματος απορίας αλλά η μείωση των ανισοτήτων, το δικαίωμα πρόσβασης σε ένα αξιοπρεπές εισόδημα όλων όσων κινδυνεύουν από ακραία φτώχεια και η σύνδεση με την εργασία.

Στα θετικά να αναφέρουμε ότι άστεγοι και γυναίκες θύματα βίας που διαβιούν σε ξενώνες φιλοξενίας, θα έχουν πρόσβαση στο ΕΕΕ από το 2021, παρά το ότι δεν έχουν μόνιμη διεύθυνση κατοικίας^{xliv}.

Οι δικαιούχοι του ΕΕΕ δικαιούνται επίσης δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ανασφάλιστων, ένταξη σε προγράμματα και κοινωνικές δομές των Δήμων για την αντιμετώπιση της φτώχειας, κοινωνικό τιμολόγιο παροχής ηλεκτρικής ενέργειας και ύδρευσης καθώς και τις παροχές του Δελτίου Ανεργίας (όπως επίδομα θέρμανσης, δωρεάν μετακίνηση).

Από το 2017 οι δικαιούχοι του ΕΕΕ είναι και δικαιούχοι του ΤΕΒΑ (Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους) για περιοδική βοήθεια σε είδος (κυρίως τρόφιμα). Ωστόσο οι πόροι του ΤΕΒΑ διαχειρίζονται από τους Δήμους (πχ για αγορά τροφίμων) οι οποίοι λειτουργούν και τα δημοτικά Κοινωνικά παντοπωλεία. Το παράδοξο είναι ότι όσοι δικαιούνται την υποστήριξη από το ΤΕΒΑ αποκλείονται θεσμικά από τις παροχές των Κοινωνικών Παντοπωλείων των Δήμων.

Βασική προϋπόθεση διατήρησης του δικαιώματος για το ΕΕΕ και για την υποβολή αίτησης είναι η υποχρεωτική εγγραφή (και σταθερή επανεγγραφή) στο μητρώο ανέργων του ΟΑΕΔ. Αυτό υποχρέωσε περί τους 220.000 δικαιούχους να εγγράφονται επίσημα ως άνεργοι και με αυτόν τον τρόπο διαφοροποιήθηκαν προς τα πάνω τα στοιχεία του ΟΑΕΔ για την ανεργία την περίοδο 2018-2020.

9. Βασικές προτάσεις (έρευνα)

(έρευνα του Ελληνικού Δικτύου Καταπολέμησης της Φτώχειας)

Παρόλο που είναι γεγονός ότι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών έχουν εξασφαλίσει το κατάλληλο πλαίσιο με τις απαραίτητες προσαρμογές για την αντιμετώπιση της COVID-19, ώστε να μπορούμε να επιστρέψουμε σε μια σχετική ομαλότητα, εάν η πανδημία επιμείνει, η κατάσταση θα επιδεινωθεί σε όλα τα επίπεδα.

Τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και τα πολλαπλά επίπεδα διακρίσεων και αποκλεισμού θα αυξηθούν. Και σε συνδυασμό με την αύξηση ή την εντατικοποίηση της φτώχειας, τη δυσκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες και αγαθά αλλά και τους περιορισμούς που επιβάλλονται από τα μέτρα κατά της πανδημίας.

Τα άτομα που χρειάζονται υπηρεσίες και υποστήριξη θα αυξάνονται συνεχώς και θα υπάρχει σταθερή επιδείνωση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, αυξημένη ανεργία και δυσκολία πρόσβασης σε παροχές για πιο ευάλωτους. Οι επιπτώσεις στην ψυχική υγεία και από την κοινωνική απομόνωση θα ενταθούν. Εάν αυτό συνεχιστεί περαιτέρω και το κράτος δεν παρέχει βοήθεια, θα ενταθεί και ο αποκλεισμός από την εκπαιδευτική διαδικασία. Το έργο της κοινωνίας των πολιτών θα γίνει ακόμη πιο απαιτητικό καθώς τα άτομα που θα εξαρτώνται ιδιαίτερα από τις κοινωνικές οργανώσεις και τα κοινωνικά φαρμακεία θα αυξηθεί.

Η τρέχουσα κοινωνική πολιτική δεν βοηθά εν γένει ειδικά όσους και όσες έχουν ακόμα τη διάθεση να προσπαθήσουν για να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους. Ένα παράδειγμα είναι οι πρόσφυγες όπου η πρόσβαση σε εργασία και η ικανοποίηση βασικών αναγκών είναι εξαιρετικά δύσκολη. Παρόμοια κατάσταση βιώνουν και Ρομά οι οποίοι μπορεί να εργάζονται προσωρινά για ελάχιστο εισόδημα και σε θέσεις ανειδίκευτης εργασίας.

Επιπρόσθετα μέτρα που πρέπει να ληφθούν:

- Μέριμνα ώστε να θεσμοθετηθεί ένα σύστημα οικονομικής στήριξης και πρόσβασης κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων σε υγεία, εκπαίδευση, υπηρεσίες και παροχές.
- Η εξασφάλιση της πρόσβασης στο σημερινό ΕΕΕ ως έχει σε όλους τους δυνητικά δικαιούχους.
- Δωρεάν παροχή υγειονομικού υλικού και διανομή αντισηπτικών και μασκών από το κράτος.
- Πρόσληψη προσωπικού σε υγεία, εκπαίδευση, πρόνοια.
- Φροντίδα για άμεση στέγαση των πιο ευάλωτων κοινωνικά ομάδων ομάδες ατόμων που δεν έχουν καμία άλλη στήριξη και ειδικά όταν αντιμετωπίζουν σοβαρά/χρόνια προβλήματα υγείας.
- Πρόσθετη παροχή / διανομή τροφίμων σε δικαιούχους.
- Μεγαλύτερη οικονομική στήριξη για μακροχρόνια άνεργους και όσους ανθρώπους δεν είναι επιλέξιμοι για παροχές.
- Ιδιαίτερη μέριμνα για τους άστεγους ασυνόδευτους ανηλίκους αλλά και τους άγαμους άνδρες πρόσφυγες, που ενώ δεν έχουν εναλλακτικές λύσεις στέγασης δεν αναγνωρίζονται ως ευάλωτη ομάδα.
- Επιτάχυνση των διαδικασιών στην έκδοση νομικών εγγράφων, επιτάχυνση των διαδικασιών ασύλου και αποκατάσταση της πλήρους λειτουργίας της Υπηρεσίας Ασύλου. Η μη συνεχιζόμενη σταθερή λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου είχε ως συνέπεια την αδυναμία πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, αναζήτηση στέγης ή οικονομική βοήθεια.
- Διασφάλιση της πρόσβασης στην τυπική εκπαίδευση μέσω Διαδικτύου, πρόβλεψη για τα παιδιά που δεν έχουν τέτοια δυνατότητα (υπολογιστή και πρόσβαση στο Διαδίκτυο), παροχή αξιόπιστης πρόσβασης στο Διαδίκτυο.
- Παροχή πληροφοριών σε άλλες γλώσσες εκτός της ελληνικής.

- Εξασφάλιση των απαραίτητων ιατρικών εξετάσεων για είσοδο σε ξενώνα, ιδιαίτερα για κακοποιημένες γυναίκες.
- Η επικοινωνία με τις οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες πρέπει να πραγματοποιείται χωρίς εμπόδια και καθυστερήσεις, ειδικά για περιπτώσεις κακοποίησης.
- Δημιουργία μονάδων για επισκέψεις στο σπίτι με στόχο την ψυχοκοινωνική βοήθεια σε άτομα με κινητικές δυσκολίες.
- Συνεχή υποστήριξη από τα υπάρχοντα Κέντρα Κοινότητας των Δήμων, ιδίως για Ρομά.
- Καλύτερη εκπαίδευση του προσωπικού των φορέων, των δικαιούχων και του γενικού πληθυσμού σχετικά με τη διαχείριση κρουσμάτων και τη χρήση νέων τεχνολογιών ως εργαλείου στις συνθήκες της πανδημίας.
- Αύξηση των συντάξεων για συνταξιούχους χαμηλού εισοδήματος.
- Αύξηση του ποσού του επιδόματος ανεργίας.
- Μέριμνα για τις επιπτώσεις της καραντίνας σε μοναχικούς ανθρώπους.
- Αυτόματη έκδοση και ανανέωση αποφάσεων για αναπηρία χωρίς προσωπική εξέταση ή επανεξέταση βάσει ιατρικών γνωμοδοτήσεων για ασθενείς με χρόνια νοσήματα ή με μη ιάσιμες ασθένειες (HIV κ.α.).

10. Μαρτυρίες Ανθρώπων που Βιώνουν Φτώχεια

«Είμαι μια γυναίκα που κοντεύει τα εξήντα έξι της χρόνια. Έχω χάσει τον άντρα μου εδώ και χρόνια και ζω μόνη με την κόρη μου η οποία έχει 80% αναπηρία (ψυχοκινητική καθυστέρηση). Η κόρη μου νοσηλεύεται τακτικά στο θεραπευτήριο χρόνιων παθήσεων. Κι όταν δεν συμβαίνει αυτό πρέπει και θέλω να είμαι μαζί της 24 ώρες το 24ωρο, μιας που δεν έχω και πού να την αφήσω. Είναι ό,τι έχω αυτό το παιδί και κάνω ό,τι περνάει από το χέρι μου να της παρέχω ό,τι χρειάζεται κι ας στερούμαι και τα απαραίτητα. Αντιμετωπίζω και η ίδια προβλήματα υγείας με σοβαρή αρθρίτιδα στο ένα πόδι, καρδιά και πίεση.

Παίρνω την σύνταξη του άντρα μου και δεν μου μένουν παρά μόνο 75 ευρώ από αυτήν, λόγω των πάγιων εξόδων, κάθε μήνα. Παλεύω με αυτήν την κατάσταση χρόνια, μα το 2020 ήρθε να κάνει δυσκολότερη τη ζωή μας λόγω της πανδημίας. Αποκλειστήκαμε σε ένα σπίτι οι δύο μας χωρίς να έχουμε επαφή με κανένα και υπήρχαν στιγμές που νόμιζα ότι θα τρελαθώ. Να σημειώσω εδώ πως το διαμέρισμα που μένουμε είναι στον τρίτο όροφο και δεν υπάρχει ασανσέρ και χωρίς βοήθεια δεν μπορώ να μετακινήσω το παιδί.

Από την μία, λοιπόν, οι οικονομικές δυσκολίες, οι ανάγκες του παιδιού που δεν μπορούσαν να καλυφθούν, από οικονομικής αλλά και πρακτικής άποψης και η απομόνωση μου στερούσαν τις όποιες δυνάμεις μου είχαν απομείνει. Λες και ήμασταν ξεχασμένοι από τον θεό. Ευτυχώς δεχόμασταν πολύτιμη βοήθεια από την Ένωση Κυριών Δράμας με τις διανομές τροφίμων και τα γεύματα αγάπης. Ένωθα και νιώθω ντροπή για την κατάστασή μας ούσα μια γυναίκα περήφανη από την φύση της.

Το 2020 έκανε από κάθε άποψη δυσκολότερη την κατάσταση μας και μας έριξε ακόμα πιο βαθιά στη φτώχεια και πολλές φορές στην απόγνωση» .

.....

«Είμαι μια μητέρα δύο παιδιών 45 χρονών, διαζευγμένη εδώ και τέσσερα χρόνια.

Κουβαλάω πίσω μου μια σπουδαία καλλιτεχνική καριέρα, στην οποία δεν θέλω να αναφερθώ περαιτέρω για ευνόητους λόγους. Έκανα σπουδές στο εξωτερικό όπου εργάστηκα για ένα μεγάλο διάστημα και ζω τα τελευταία δέκα χρόνια στην Ελλάδα. Είχα μια πολύ καλή ζωή και οικονομική άνεση.

Δυστυχώς μετά από ένα σκάνδαλο στην εταιρία πνευματικής ιδιοκτησίας όπου ανήκαν τα έργα μου σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση άλλαξαν την οικονομική μου κατάσταση και την ζωή μου άρδην. Κρατήθηκα για καιρό με ό,τι είχα εξοικονομήσει όλα αυτά τα χρόνια, μα τα έτοιμα κάποια στιγμή τελειώνουν. Οι απαιτήσεις που είχαν δημιουργηθεί ήταν τεράστιες και τα έσοδα πια ήταν λιγοστά έως ανύπαρκτα.

Είναι τρομερά επώδυνο να χάνεις τα κεκτημένα σου και να μπαίνεις σε μια κατάσταση πρωτόγνωρη για τα μέχρι τότε δεδομένα σου. Υπήρχαν στιγμές που δεν είχα ούτε πέντε ευρώ στην τσέπη.

Το 2020 ήρθε να βάλει το κερασάκι στην τούρτα στην ήδη επιβαρυσμένη κατάσταση, πάνω που είχε αρχίσει δειλά - δειλά να ανασαίνει ο κλάδος μας και ταυτόχρονα κι εγώ. Ήρθε ο Covid-19 κι έκλεισαν την εστίαση, τους συναυλιακούς χώρους, τα θέατρα. Καταλαβαίνετε πως αυτό ήταν χτύπημα κάτω από τη μέση.

Το πιο οδυνηρό από όλα όμως ήταν το γεγονός πως εμείς οι καλλιτέχνες αντιμετωπιστήκαμε με μεγάλη απαξίωση από το κράτος, όσο αφορά βοήθεια και επιδόματα. Λες και δεν είχαμε πληγεί, λες και δεν προσφέρουμε σε αυτόν τον τόπο. Ο πολιτισμός είναι μεγάλο αγαθό και βάλσαμο αλλά δεν αντιμετωπίστηκε έτσι. Κάναμε μεγάλο αγώνα να ακουστούμε για να πάρουμε μια βοήθεια οικονομική από το κράτος. Στην πρώτη καραντίνα δεν πήραμε ευρώ. Στην δεύτερη κάτι ψίχουλα. Η κρίση και η πανδημία είχε για εμένα εκτός από οικονομικό και ηθικό πρόσημο».

Ένωση Κυριών Δράμας

.....

«Προσπαθώ να βρω άκρη με τις υπηρεσίες ώστε να μπορέσω να υποβάλω αίτηση για επιδότηση ενοικίου αλλά δεν μπορώ να βγάλω άκρη με τα ραντεβού... Πλέον δεν μπορείς να πας από κοντά στις υπηρεσίες και γίνονται όλα ηλεκτρονικά. Το σπίτι που νοικιάζω ήταν αποθήκη, την έχουμε διαμορφώσει σε σπίτι και έχουμε συνάψει συμβόλαιο κατοικίας για οικία και το ρεύμα το έχουμε κάνει οικιακό. Όμως δεν μπορώ να βγάλω πιστοποιητικό, γιατί ο δήμος δεν δέχεται να με δει από κοντά, η ΔΕΗ το ίδιο, η ΔΕΔΔΗΕ επίσης, τηλεφωνούμε και είμαστε ώρες σε αναμονή και ηλεκτρονικά δεν ξέρουμε να στείλουμε. Τόσους μήνες δεν μπορούμε να βγάλουμε άκρη και ταλαιπωρούμαστε άδικα...»

.....

«Δεν μπορούμε να βγούμε για δουλειά να πουλήσουμε λουλούδια, μπαλόνια και δεν έχουμε πόρους καθόλου. Θέλουμε να γραφτούμε στο κοινωνικό παντοπωλείο αλλά είναι συνέχεια κλειστά γιατί είχαν κρούσματα κορωνοϊού, όπως μας είπαν. Και στην πρώτη καραντίνα όσοι ήταν γραμμένοι μπορούσαν να πάρουν κάποια τρόφιμα ή ρούχα, καινούριες εγγραφές, όμως, δεν έκαναν. Εμείς πού μπορούμε να βρούμε τρόφιμα; Πώς θα ζήσουμε;»

.....

«Προσπαθώ να βγάλω αστυνομική ταυτότητα στα παιδιά μου που είναι εκτός γάμου, αλλά είναι αναγνωρισμένα με συμβολαιογραφική πράξη αναγνώρισης. Η μητέρα τους μας έχει εγκαταλείψει εδώ και 8 χρόνια όταν ήταν πολύ μικρά. Είμαι Έλληνας πολίτης και τα παιδιά

μου το ίδιο. Μου ζητάνε να αποκτήσουν ιθαγένεια τα παιδιά μου. Μα είμαι Έλληνας...Δεν μπορώ να βρω κανένα χαρτί της μητέρας τους, δεν έχω επαφή. Δεν ξέρω αν ζει. Έγγραφα πού να βρω.....παράβολο 100 ευρώ για το κάθε παιδί για να κάνω αίτηση; Είμαι άνεργος, άστεγος, πού να βρω τόσα λεφτά, δεν με δέχεται καμία υπηρεσία, τηλεφωνώ και δεν δέχονται να στείλω τίποτα, μόνο να υποβάλλω αίτηση ιθαγένειας και αν την δεχτούν».

.....

«Το παιδί μου έχει προβλήματα ακοής, ο γιατρός του έδωσε ακουστικά και για τα δυο αυτιά του. Η συνταγή πρέπει να εκτελεστεί από δημόσια δομή γιατί και οι δύο γονείς είμαστε άνεργοι και ανασφάλιστοι. Κανείς, ούτε το Κέντρο Ρομά ούτε καμία υπηρεσία δεν γνωρίζει πού να πάω να πάρω τα ακουστικά, γιατί δεν προβλέπονται για ανασφάλιστους τέτοιες παροχές. Πήγα και σε άλλες υπηρεσίες, οργανώσεις, κανείς δεν μπορεί να μας βοηθήσει. Κανείς δεν ξέρει. Είναι δυνατόν να μην υπάρχει μέριμνα; Να μην ακούσει ποτέ το παιδί μας; Το σχολείο δεν το δέχεται γιατί δεν ακούει και δεν μας έστειλαν να πάμε σε κάποιο άλλο σχολείο. Είναι 7 χρόνων τώρα. Δεν ξέρουμε τι θα κάνουμε με αυτό. Το παιδί μας θα μείνει κουφό και αγράμματο;»

Κέντρο Στήριξης Παιδιών και Οικογένειας

.....

«Η κατάσταση με τον COVID-19 με έκανε να ανησυχώ και να τηρώ αυστηρούς κανόνες υγιεινής, να πλένω τα χέρια μου όλη την ώρα, ενώ μου επιτρέπεται να βγαίνω από το σπίτι μου μόνο για συγκεκριμένους λόγους. Έπρεπε να ακολουθώ τους περιορισμούς της κυκλοφορίας. Δεν μπορούσα να επισκεφτώ κανένα μέλος της οικογένειάς μου ή κάποιο φίλο. Ζω μόνος μου και ένιωσα απομόνωση και κατάθλιψη. Η σύμβαση εργασίας μου έληξε και υπάρχει καθυστέρηση στην ανανέωσή της λόγω της κρίσης με τον ιό. Έχω τραπεζικό δάνειο για το σπίτι μου, το οποίο δεν μπορώ να πληρώσω εδώ και πολύ καιρό.

Για να τα αντιμετωπίσω όλα αυτά φορούσα μάσκα που καλύπτει το στόμα και τη μύτη ανά πάσα στιγμή και προσπάθησα να αποφύγω τα πολυσύχναστα μέρη. Έμεινα σπίτι όσο το δυνατόν περισσότερο. Δούλευα από το σπίτι μέχρι τα τέλη Απριλίου 2020 που τελείωσε η δουλειά μου. Χρησιμοποίησα τηλεφωνικές κλήσεις και βιντεοκλήσεις πιο συχνά για να επικοινωνήσω με την οικογένεια, τους φίλους και τους συναδέλφους μου και δοκίμασα τις ηλεκτρονικές αγορές όπου ήταν δυνατόν.

Προσωπικά, δεν έχω λάβει υποστήριξη από το κράτος. Έτυχε να είμαι άνεργος στη μέση της κρίσης, στα τέλη Απριλίου 2020. Η κυβέρνηση έδωσε ένα επίδομα (800 €) σε όσους έχασαν τη δουλειά τους λόγω του κλεισίματος των επιχειρήσεων. Έδωσαν επίσης ένα επίδομα των 400 € σε μερικούς από τους άνεργους, στους νέους άνεργους, όχι σε όλους... Η κυβέρνηση

μείωσε το ΦΠΑ στα εισιτήρια δημόσιας συγκοινωνίας και στα μη αλκοολούχα ποτά από την 1η Ιουνίου έως τις 31 Οκτωβρίου 2020.

Η διαρκής ανησυχία μου είναι οι δωρεάν μάσκες. Περιμένω να λάβω το επίδομα ανεργίας περίπου 400 € το μήνα. Πρέπει να μειώσω τα έξοδά μου στο ελάχιστο. Χρειάζομαι η τράπεζα να παγώσει τις πληρωμές του δανείου για απεριόριστο χρόνο, έως ότου λάβουμε τα χρήματα για να μπορούμε να πληρώσουμε. Δεν είναι δυνατόν να επιβιώσω με το επίδομα ανεργίας και να πληρώνω την τράπεζα ταυτόχρονα. Ελπίζω να αυξηθεί το επιπλέον επίδομα, μόλις λάβουμε τα κονδύλια της ΕΕ που θα συμφωνηθούν να δοθούν σε όλες τις χώρες που πλήττονται από την κρίση του COVID-19. Ελπίζω να αυξηθεί το επίδομα ανεργίας ως ποσό και να παραταθεί. Ελπίζω ότι η κυβέρνηση θα μειώσει το ΦΠΑ σε όλα τα βασικά προϊόντα.

Εάν χρειαστεί να συνεχίσουμε να φοράμε μάσκες, η κυβέρνηση θα πρέπει να τις παρέχει δωρεάν στους ευάλωτους ανθρώπους. Οι πληρωμές των τραπεζικών στεγαστικών δανείων πρέπει να παγώσουν για άτομα που βιώνουν φτώχεια και άλλους ευάλωτους ανθρώπους για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πρέπει να επεκτείνουν την οικονομική αποζημίωση σε όλους όσους έχουν πληγεί από την κρίση COVID-19 και να γίνει αύξηση του επιδόματος ανεργίας· να συμπεριληφθούν περισσότεροι δικαιούχοι στην οικονομική υποστήριξη που παρέχεται και να μειωθεί ο ΦΠΑ σε όλα τα προϊόντα».

Δημήτρης, 54 ετών, άνεργος, Αθήνα

.....
«Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετώπισα λόγω του COVID-19 ήταν το κλείσιμο της πολύ μικρής επιχείρησής μου. Είμαι ο ιδιοκτήτης ενός φωτοτυπικού/εκτυπωτικού καταστήματος. Προσφέρω τις υπηρεσίες μου σε μαθητές, καθηγητές, μεμονωμένους πελάτες και μικρές επιχειρήσεις. Δεδομένου ότι δεν επιτρεπόταν να λειτουργήσω την επιχείρησή μου για περισσότερο από 2 μήνες, αντιμετώπισα οικονομικό πρόβλημα.

Κατόπιν των εντολών της κυβέρνησης, έπρεπε να μείνω σπίτι. Έτσι, έβαλα μια ειδοποίηση στη βιτρίνα μου και ένα μήνυμα στο τηλέφωνό μου με το email και τον αριθμό του σπιτιού μου. Μ' αυτόν τον τρόπο, ήλπιζα να έχω ακόμα κάποια δουλειά.

Η ελληνική κυβέρνηση θέσπισε μερικά μέτρα για την υποστήριξη των επιχειρήσεων που έπρεπε να κλείσουν προσωρινά. Για περίπου 3 μήνες μας επιτράπηκε να πληρώσουμε το 60% του ενοικίου του καταστήματός μας. Επιπλέον, επωφεληθήκαμε από ένα μηνιαίο επίδομα της τάξης των 800 € για τα έσοδα που χάσαμε κατά τη διάρκεια του κλεισίματος. Φυσικά, αυτό το ποσό είναι πολύ μικρό ως εισόδημα για 3 μήνες.

Οι βραχυπρόθεσμες ανάγκες μου είναι να επιβιώσω οικονομικά και να διατηρήσω τη μικρή μου επιχείρηση. Νομίζω ότι δεν θα υπάρχουν χρήματα για διακοπές φέτος το καλοκαίρι. Πρέπει να μείνω στο κατάστημα και να δουλεύω όλη την ημέρα. Ελπίζω οι πελάτες μου να επιστρέψουν και η επιχείρησή μου να τρέξει ξανά, ώστε να μπορώ να ζήσω.

Βραχυπρόθεσμα, πρέπει να συνεχίσουμε να πληρώνουμε χαμηλότερο ενοίκιο, αλλά αυτό είναι κακό για τους ιδιοκτήτες. Πρέπει επίσης να πάρουμε και πάλι ένα μικρό επίδομα, τουλάχιστον τόσο υψηλό όσο το επίδομα ανεργίας. Μακροπρόθεσμα, νομίζω ότι η κυβέρνηση πρέπει να προετοιμαστεί για μια πιθανή επιστροφή της κρίσης COVID-19».

Γιώργος, 46 ετών, ΑΜΕΑ, Θεσσαλονίκη

.....

«Έχω αντιμετωπίσει δύο σοβαρά προβλήματα λόγω της κρίσης COVID-19:

Πρώτον, ο σύζυγός μου σταμάτησε να εργάζεται (ως κατασκευαστής ξύλου στη δική του εταιρεία) λόγω του κλεισίματος των επιχειρήσεων των πελατών και των παρόχων του. Υπήρχαν μερικοί κατασκευαστές από τους οποίους έπρεπε να πληρωθεί. Αυτά τα χρήματα δεν ήρθαν ποτέ. Η μόνη υποστήριξη που είχαμε ήταν το επίδομα που έδωσε η κυβέρνηση στις επιχειρήσεις που έπρεπε να κλείσουν. Αλλά ήταν μικρό και ο χρόνος που έπρεπε να ζήσουμε ήταν πολύς...

Δεύτερον, όλη η οικογένειά μου υπέστη ψυχολογικό σοκ. Ο γιος μου σταμάτησε τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο Πατρών και επέστρεψε στο σπίτι. Η απομόνωση και η παραμονή στο σπίτι για περισσότερο από δύο μήνες είχε πάνω μας αρνητικές επιπτώσεις. Μαζί με το οικονομικό μας πρόβλημα, χωρίς καμία διέξοδο, χωρίς να βλέπουμε άλλους ανθρώπους, φίλους ή οικογένειες, αισθανθήκαμε πολύ άσχημα. Είναι δύσκολο και καθόλου φυσιολογικό να φοβόμαστε την επαφή με το σώμα, το άγγιγμα, το αγκάλιασμα, το φιλί κ.λπ. Ζούσαμε υπό μεγάλη ένταση και σπούσαμε ο ένας τα νεύρα του άλλου, τσακωνόμασταν ή πέφταμε σε κατάθλιψη.

Προσπάθησα να περάσω το μεγαλύτερο μέρος του διαθέσιμου χρόνου είτε με την καθαριότητα ή διαβάζοντας βιβλία. Κρατούσα τον εαυτό μου απασχολημένο για να μην σκέφτομαι. Επικοινωνούσα μέσω βιντεοκλήσεων ή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με άτομα με τα οποία δεν είχα επικοινωνήσει για πολύ καιρό. Αυτό ήταν ένα καλό πράγμα που συνέβη κατά τη διάρκεια της κρίσης COVID-19.

Υπήρξε μια μικρή προσωρινή οικονομική υποστήριξη από την κυβέρνηση. Αυτό δεν ήταν αρκετό για να αντισταθμίσει την οικονομική απώλεια που υπέστη και εξακολουθεί να υφίσταται η οικογένειά μου.

Εύχομαι σε όλους να είναι υγιείς και για να γίνει αυτό, εύχομαι η κυβέρνηση να οργανώσει ένα καλύτερο σύστημα υγειονομικής περίθαλψης για να καλύψει τους ανθρώπους σωστά χωρίς κόστος. Έτσι, ελπίζω ότι η κυβέρνηση θα στηρίξει οικονομικά όλους εκείνους που έχουν πληγεί πραγματικά από την πανδημία και που βιώνουν φτώχεια. Δεν ξεχνάμε ότι πολλές επιχειρήσεις ήταν τυχερές, βρίσκονταν στη σωστή πλευρά της πώλησης χρήσιμων προϊόντων που αγοράσαμε όλοι. Πολλές επιχειρήσεις κατάφεραν να κερδίσουν όλο και περισσότερα χρήματα κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης, ενώ άλλες επιχειρήσεις κατέρρευσαν.

Στην ΕΕ, πρέπει να συμφωνηθεί ότι όλοι αντιμετωπίζουμε την κρίση με τον ίδιο τρόπο. Πρέπει να υπάρξει οικονομική στήριξη από τα λεγόμενα ισχυρά κράτη μέλη προς τα πιο αδύναμα. Θα πρότεινα επίσης στην κυβέρνηση να στήσει προγράμματα φορολογικών ελαφρύνσεων για όσους έχουν υποφέρει πραγματικά από την κρίση COVID-19 και να διασφαλίσει τις θέσεις εργασίας των εργαζομένων. Όλοι οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν την ίδια κατάσταση, ακολουθούν τους ίδιους κανόνες και λαμβάνουν την ίδια υποστήριξη γιατί, συνήθως, στην Ελλάδα οι εργαζόμενοι του δημόσιου τομέα είναι «καλύτερα» από αυτούς του ιδιωτικού. Δεν μειώθηκε ο δημόσιος μισθός αλλά πολλοί ιδιωτικοί».

Μαριάννα, 48 ετών, άτομο που βιώνει φτώχεια, Αθήνα

.....

«Το πρώτο πρόβλημα που αντιμετώπισα ήταν ότι η απλή καθημερινή ζωή έγινε πολύ πιο δύσκολη από πριν. Ο αριθμός των θανάτων σε όλη τη χώρα ήταν πολύ απειλητικός. Φοβόμουν πάρα πολύ γιατί είμαι ξένος / πρόσφυγας και ούτως ή άλλως ζω με αβεβαιότητα. Ήταν πολύ δύσκολο να τραφώ και να πληρώνω τόσο το ενοίκιο όσο και τους λογαριασμούς. Παίρνω μόνο 82 € κάθε μήνα από την ελληνική κυβέρνηση. Μόνο το ενοίκιο μου είναι 270 €. Προς το παρόν έχω ένα τρίμηνο χρέος στον ιδιοκτήτη μου. Ήμουν πολύ σοκαρισμένος κατά την προσπάθειά μου να επιβιώσω στην καραντίνα και το κλείσιμο στο σπίτι.

Σεβόμουν τον κανόνα να μην είμαι έξω και προσπάθησα να μείνω όσο το δυνατόν περισσότερο μέσα. Ζω μόνος μου, ένιωσα απομονωμένος. Προσπάθησα να επικοινωνώ με τους φίλους μου μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και βιντεοκλήσεων.

Δεν υπήρχε κανένα μέτρο στήριξης από την κυβέρνηση. Κανένα. Απλώς "Μείνετε σπίτι!" Φορούσα μάσκα από σεβασμό στον εαυτό μου και στους άλλους. Ελπίζω ότι η κυβέρνηση και η ΕΕ σκέφτονται εμάς ως πρόσφυγες, άνεργους, ανθρώπους που βιώνουν φτώχεια. Προσωπικά, είμαι απελπισμένος. Προτείνω όλοι να είναι πολύ προσεκτικοί γιατί ζούμε με αυτόν τον καταραμένο ιό. Πόσο καιρό θα απειλεί τη ζωή μας;»

Ισαάκ, 23 ετών, πρόσφυγας, Αθήνα

11. Στοιχεία της έρευνας

Το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας διεξήγε έρευνα το τελευταίο τετράμηνο του 2020 με ερωτηματολόγιο που απαντήθηκε από 19 οργανώσεις-μέλη του Δικτύου και από άλλες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών παρέχουν υποστήριξη και υπηρεσίες σε ευάλωτες ομάδες, με έμφαση στην παρακολούθηση της κατάστασης που είχε δημιουργήσει η πανδημία της COVID-19.

Οι ερωτήσεις:

1. Ποια είναι η κύρια εξειδίκευσή σας; Ποιες ομάδες εξυπηρετεί ο φορέας σας;
2. Ποια είναι τα τρία (3) σημαντικότερα προβλήματα/ανάγκες που αντιμετωπίζουν οι εξυπηρετούμενοι/ες σας πριν την εμφάνιση του COVID-19;
3. Έχουν αυτά διαφοροποιηθεί; Αν ναι, ποια είναι αυτά που έχουν εμφανιστεί ή ενταθεί;
4. Αναφέρετε μέχρι τέσσερα (4) από τα κυβερνητικά μέτρα τα οποία έχουν ληφθεί και τα οποία έχετε αξιοποιήσει;
5. Οι εξυπηρετούμενοι/ες επωφελήθηκαν τελικά από τα παραπάνω μέτρα και με ποιο τρόπο;
6. Ποια μέτρα πιστεύετε ότι ήταν αναγκαίο να έχουν ληφθεί επιπλέον;
7. Πώς εκτιμάτε την μελλοντική κατάσταση των εξυπηρετούμενων σας;
8. Συνεργάζεστε με άλλους φορείς-παρόχους υπηρεσιών σε ευάλωτες ομάδες; Αναφέρετε τους πιο σημαντικούς.
9. Σε τι συνίσταται αυτή η συνεργασία;
10. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι το Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της σχέσης και οριζόντιας συνεργασίας των φορέων παροχής υπηρεσιών;
11. Πώς πιστεύετε ότι το Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο;

Οι οργανώσεις που έλαβαν μέρος στην έρευνα:

ΑΡΣΙΣ, Βαβέλ, Γενικό Φιλόπτωχο Ταμείο Αρχιεπισκοπής Αθηνών, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Διοτίμα, Εθελοντική Εργασία Αθήνας, Ελληνικό Κέντρο Διαπολιτισμικής Ψυχιατρικής και Περίθαλψης Κωστής Μπάλλας, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, Ένωση Κυριών Δράμας, Εταιρία Κοινωνικής Ψυχιατρικής Π. Σακελλαρόπουλος, ΚΜΟΠ - Κέντρο Μέριμνας Οικογένειας και Παιδιού, Κέντρο Στήριξης Παιδιών και Οικογένειας, Κέντρο Συμπαράστασης Παλλινოსτούντων Μεταναστών - Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, Περιοδικό *Σχεδία* (ΜΚΟ Διογένης), Τεχνοδρομώ, Action Aid Hellas, Equal Society, Givemed, PRAKSIS, Velosyouth

Η Ομάδα Εργασίας για την Αναφορά για τη Φτώχεια 2020

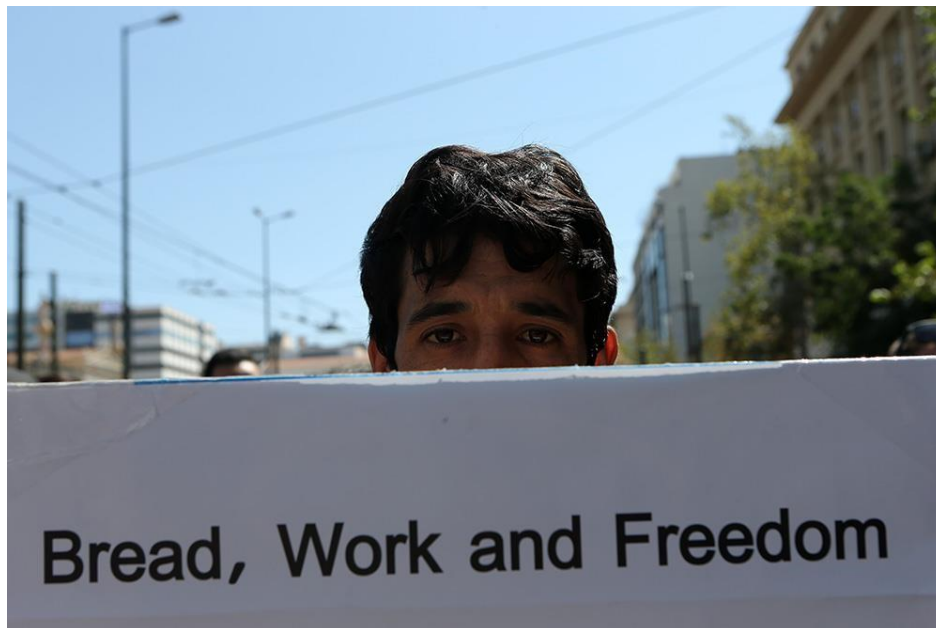
Μαντώ Μπαμπούλα, Σπύρος Ψύχας

Ελισάβετ Βαβουγιού, Αλέξανδρος Κούρτης, Αλεξάνδρα Παπαθεοδώρου

Επιμέλεια

Ντίνα Βαρδαράματου

Οι φωτογραφίες είναι παραχώρηση του δημιουργού τους, **Μάριου Λώλου**.

Επικοινωνία: 2114055585, earngr@gmail.com, Γραβιάς 9-13, 106 78 Αθήνα

ⁱ [Πρωτοβουλία 1821-2021 | Αρχική Σελίδα \(pratonoulia21.gr\)](http://pratonoulia21.gr)

- ⁱⁱ Ναυτεμπορική, 07/10/2020. [Παγκόσμια Τράπεζα: Κίνδυνος ακραίας φτώχειας για 150 εκατ. ανθρώπους μέχρι τέλη του 2021 λόγω Covid19 \(naftemporiki.gr\)](https://www.naftemporiki.gr)
- ⁱⁱⁱ Καθημερινή, 15/11/2020. Το πικρό ερώτημα: Πώς μετράμε τη ζωή και τον θάνατο; [Ανθρωπος και μικρόβια, μια αέναη μάχη | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](https://www.kathimerini.gr)
- ^{iv} ΕΦΣΥΝ, 20/11/2020. Έκθεση Global Debt Monitor του Διεθνούς Χρηματοπιστωτικού Ινστιτούτου. [365% του ΑΕΠ το παγκόσμιο χρέος! | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](https://www.efsyn.gr)
- ^v Καθημερινή, 03/05/2020. [Εργασιακή πανδημία και επιβράδυνση της οικονομίας | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](https://www.kathimerini.gr)
- ^{vi} Καθημερινή, 20/11/2020. [Προϋπολογισμός: Ύφεση 10,5% φέτος, ανάπτυξη 4,8% το 2021 | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](https://www.kathimerini.gr)
- ^{vii} Εποχή, 21/11/2020. [Κώστας Μέλας: «Τεράστιο κόστος για την κοινωνία η μείωση του ΑΕΠ» | Εφημερίδα η Εποχή \(epohi.gr\)](https://www.epohi.gr) ^{viii} [How is poverty measured? - EAPN](https://www.eapn.eu) ^{ix} [Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ](https://www.elsstat.gr). Υλική στέρηση και συνθήκες διαβίωσης – Δελτίο Τύπου, 19/06/2020. [A0802 SFA10 DT AN 00 2019 07 F EL \(statistics.gr\)](https://www.statistics.gr)
- Οικονομική ανισότητα - Δελτίο Τύπου, 19/06/2020. [Οικονομική ανισότητα \(2019 \).pdf](https://www.elsstat.gr)
- ^x [Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ](https://www.elsstat.gr). Κίνδυνος φτώχειας - Δελτίο Τύπου, 19/06/2020. [A0802 SFA10 DT AN 00 2019 01 F EL \(statistics.gr\)](https://www.statistics.gr)
- ^{xi} ΕΦΣΥΝ, 20/10/2020. [Εισόδημα έως 1.000 € έχουν 3 στους 10 φορολογούμενους | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](https://www.efsyn.gr)
- ^{xii} Ινστιτούτο ΔιαΝΕΟσις. [Ακραία Φτώχεια Στην Ελλάδα - Μια Έρευνα | Dianeosis](https://www.dianeosis.gr) ^{xiii} Idem
- ^{xiv} ΕΦΣΥΝ, 23/12/2020. [Τα ευάλωτα προσφυγόπουλα χρειάζονται ουσιαστική φροντίδα | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](https://www.efsyn.gr)
- ^{xv} Εποχή, 19-20/12/2020. [Εκτός τηλεκαίτευσης προσφυγόπουλα και Ρομά | Εφημερίδα η Εποχή \(epohi.gr\)](https://www.epohi.gr)
- ^{xvi} <https://www.in.gr/2020/06/16/greece/sokaristiki-ayksisi-tis-katanalosis-narkotikon-kai-farmakon-kata-tinkarantina/>
https://www.athensvoice.gr/life/health/697816_epidimiologia-lymaton-ti-mas-leei-gia-tin-poreia-ton-kroysmaton https://www.athensvoice.gr/greece/696675_thessaloniki-anisyhitiki-i-eikona-toy-iikoy-fortioy-sta-lymata
- ^{xvii} ΕΦΣΥΝ 31/12/2020, Εγκληματική αμέλεια για την ψυχική υγεία https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/275053_egklimatiki-ameleia-gia-tin-psyhiki-ygeia
- ΕΦΣΥΝ 8/4/2020, Οι ψυχικά ασθενείς στο απόσπασμα https://www.efsyn.gr/ellada/ygeia/238411_oi-psyhika-astheneis-sto-apospasma-logo-koronoioy
- ^{xviii} ΕΦΣΥΝ 20/11/2020, Νέος θάνατος από Covid 19 στις φυλακές Διαβατών https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/269429_neos-thanatos-apo-covid-19-stis-fylakes-diabaton και <https://www.efsyn.gr/node/268430> <https://www.zougla.gr/greece/article/akoma-enas-8anatos-apo-covid-19-kratoumenou-stis-filakes-diavaton>
- ^{xix} ΕΦΣΥΝ 27/8/2020, Φυλακές ώρα μηδέν https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/257211_fylakes-ora-miden
- ^{xx} DOCUMENTO 20-12-2020, Σελίδες απόγνωσης από το ημερολόγιο ενός κρατουμένου <https://www.documentonews.gr/article/selides-apognwshs-sto-hmerologio-enos-kratoumenoy>
- ^{xxi} DOCUMENTO 20-12-2020, Σελίδες απόγνωσης από το ημερολόγιο ενός κρατουμένου, ΕΦΣΥΝ 24/3/2020, Πολιτική της ανοσίας αγέλης για φυλακές και δομές,

https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/236458_politiki-tis-anosias-tis-agelis-gia-fylakes-kai-domes ΕΦΣΥΝ 15/4/2020, Το πολιτικό κόστος ζυγίζει περισσότερο από την υγεία κρατουμένων
^{xxii} ^{xxiii} ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 2/4/2020, Έκρηξη κοινωνικών δράσεων από Δήμους
<https://www.kathimerini.gr/society/1071895/ekrivi-koinonikon-drason-apo-dimoys/>
ΕΦΣΥΝ 27/3/2020, Επισπεύδεται η νέα δομή αστέγων-Πανδημία Απόγνωσης: άστεγοι και άποροι σε μέρες καραντίνας https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/236829_pandimia-apognosis-astegoi-kai-aporoi-se-meres-karantinas
ΕΦΣΥΝ 2/4/2020 https://www.efsyn.gr/efkriti/koinonia/237712_rethymno-sbistike-prostimo-ston-astego
ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ 28/3/2020, Βοηθάμε σε συνθήκες πολέμου
<https://www.paraskhnio.gr/%CE%BF%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CF%85%CE%B1%CE%B4%CE%B1-%CE%B3%CF%81%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%81%CE%B7%CF%82%CE%BB%CE%AD%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%BF/>
ΕΦΣΥΝ 10/4/2020, Επιτέλους και οι άστεγοι έχουν το δικό τους σπίτι
https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/238696_epitelouys-kai-oi-astegoi-ehoy-n-diko-toys-spiti ΕΦΣΥΝ 22/4/2020, Άνοιξε ξενώνας στην Αθήνα για άστεγους τοξικοεξαρτημένους
https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/240208_anoixe-xenonas-stin-athina-gia-astegoys-toxikoexartimenouys
<https://www.voria.gr/article/thessaloniki-pano-apo-100-astegi-stin-poli-en-meso-karantinas> για Θεσσαλονίκη ΕΦΣΥΝ 17/10/2020, Δικαίωμα στη στέγη για όλους,
https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/264654_dikaioma-sti-stegi-gia-oloys ^{xxiii} <https://kedke.gr/yiothetisi-tis-chartas-dikaiomaton-ton-astegon-apo-tin-kede/> <https://www.epoli.gr/yiothetisi-xartas-ikaiwmatwn-astegwn-a-126537.html>
<https://www.tanea.gr/2020/11/25/greece/i-kede-ypegaprapse-ti-xarta-dikaiomaton-ton-astegon/>
<https://www.feantsa.org/download/homeless-bill-of-rights-handbook306835778875312583.pdf> ^{xxiv}
Καθημερινή, 17/05/2020. [Βραχνάς για 4 στους 10 Έλληνες τα υψηλά έξοδα στέγασης | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#) ^{xxv} Καθημερινή, 03/01/2021. [Αναζητείται «εμβόλιο» για τα ληξιπρόθεσμα χρέη | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#) ΕΦΣΥΝ, 19/12/2020. [Επιδρομή για παλιά και νέα χρέη | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#) ^{xxvi} ΕΦΣΥΝ, 10/01/2021. [Σε... δύο δόσεις ξεκινούν πλειστηριασμοί | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#) ΕΦΣΥΝ, 29/08/2020. [Νέα δεδομένα για την προστασία της πρώτης κατοικίας | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#)
Καθημερινή, 09/08/2020. [Σε funds ακίνητα οφειλετών που κηρύσσουν πτώχευση | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#) ^{xxvii} Ημερησία, 28/12/2020. [Πρώτη κατοικία: Οι τρεις πυλώνες προστασίας το 2021 - Τι θα γίνει με τους πλειστηριασμούς | Ημερησία \(imerisia.gr\)](#)
^{xxviii} Καθημερινή, 28/03/2020. [Κορωνοϊός: Αμεση ανάγκη προστασίας των αστέγων | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)
Ο ΑΛΛΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ (oallosanthropos.blogspot.com)
^{xxix} ΕΦΣΥΝ, 16/12/2020. https://www.efsyn.gr/oikonomia/elliniki-oikonomia/273140_balkanopoiisi-tis-elladas ΕΦΣΥΝ 29/12/2020, https://www.efsyn.gr/oikonomia/274832_i-ftoheia-thelei-masa
^{xxx} Καθημερινή, 17/01/2021. [Το «στοίχημα» έκδοσης των 350.000 εκκρεμών αιτήσεων συνταξιοδότησης | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#) ^{xxxi} ΕΦΣΥΝ, 19/09/2020. [Στα 37 δισ. οι ασφαλιστικές οφειλές | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#) ΕΦΣΥΝ, 30/07/2020. [«Νάρκη» 8 δισ. ευρώ απειλεί τις συντάξεις | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#) ^{xxxii} ΕΦΣΥΝ 23/11/2020. [Κι όμως... μειώνουν τις δαπάνες για Υγεία! | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#) ΕΦΣΥΝ 01/10/2020. [Αγεφύρωτο χάσμα ανισότητας | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#)

- ^{xxxiii} Capital, 20/11/2020. [Στο 208,7% του ΑΕΠ το χρέος φέτος, μειώνεται το 2021 - Ποιο είναι το... | Capital](#) ΕΦΣΥΝ, 21/11/2020. [Βλέποντας και... κάνοντας για το 2021 | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#)
- ^{xxxiv} Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ. Δελτίο Τύπου. [Έρευνα Εργατικού Δυναμικού – Οκτώβριος 2020](#).
- ^{xxxv} Documento, 18/10/2020. [Ο νεοφιλελευθερισμός βλάπτει σοβαρά τους εργαζόμενους | Documento \(documentonews.gr\)](#)
- ^{xxxvi} Καθημερινή 01/06/2020. [Ανεργία και εγγεγραμμένοι άνεργοι | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)
- ^{xxxvii} ΓΣΕΕ, Ετήσια Έκθεση 2020. [Ethsia Ekthesi 2020 INEGSEE.pdf](#)
- ^{xxxviii} Καθημερινή, 08/11/2020. [Φόβοι για εκτίναξη της ανεργίας και περαιτέρω μείωση μισθών | Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ \(kathimerini.gr\)](#)
- ^{xxxix} ΕΦΣΥΝ, 10/11/2020. [Όσο περισσότερο άνεργος τόσο το χειρότερο | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#)
- ^{xl} ΕΦΣΥΝ, 14/09/2020. [Χωρίς δουλειά, χωρίς μέλλον | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#)
- ^{xli} ΕΦΣΥΝ, 23/12/2020. [Ανισότητες και στην απώλεια μισθών για τους Έλληνες | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#)
- ^{xlii} 19/01/2021. [ΓΣΕΕ : Σχεδόν 6 στους 10 εργαζόμενους δηλώνουν μείωση εισοδήματος | in.gr](#) ^{xliii} [Ελαχιστο Εγγυημένο Εισοδήμα \(ΚΕΑ\) - ΟΠΕΚΑ \(opeka.gr\)](#)
- ^{xliv} ΕΦΣΥΝ, 20/11/2020. [Εμπαιγμός το βοήθημα | Η Εφημερίδα των Συντακτών \(efsyn.gr\)](#)

Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας 2020

* η λέξη «έρευνα» μέσα στο κείμενο καθώς και όσα ακολουθούν κάθε φορά αναφέρονται στην έρευνα που διεξήγε το Ελληνικό Δίκτυο για την Καταπολέμηση της Φτώχειας ανάμεσα στις οργανώσεις μέλη της και μη με τις οποίες έχουν κοινές θεματικές. Ενδεχομένως κάποια σημεία να μην απηχούν απόψεις του Δικτύου, ή να πρόκειται για θέματα για τα οποία το Δίκτυο δεν έχει ή δεν έχει πάρει θέση.